

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA ZORLA GETİRME

Önder TOZMAN*

ÖZ

Zorla getirme kararı, soruşturma ve kovuşturma aşamasında ilgililerin dinlenmesi için gerçekleştirilen bir ceza muhakemesi işlemidir. Kolluğun şüpheli, sanık, tanık ve bilirkişileri gerektiğinde zor kullanarak, bu yönde bir karar veya emir vermiş olan hakim, mahkeme ve savcılık makamına getirmesine zorla getirme denir. Zorla getirme ceza muhakemesinin en önemli işlemlerinden olan ifade ve sorgunun yapılamaması tehlikesine karşı kanun koyucu tarafından alınmış bir tedbirdir. Zorla getirme Ceza Muhakemesi Kanunu'nda koruma tedbirleri başlığı altında düzenlenmediği gibi uygulamada da rutin bir işlem olarak algılanmaktadır. Ancak zorla getirmenin hürriyeti bağlayıcı nitelikte olması nedeniyle koruma tedbiri olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu itibarla koruma tedbirlerinin özellik ve sınırlamalarına tabi olması ceza muhakemesinin amacına ve işlevine daha uygundur. Zorla getirme kararını hakim, mahkeme veya cumhuriyet savcısı alabilir. Kolluğun zorla getirme kararı alma yetkisi yoktur. Zorla getirilebilecek kişiler şüpheli, sanık, tanık, bilirkişi, mağdur ve şikayetçidir. Zorla getirme kararı kolluk görevlileri tarafından ilgili kişinin tutulması yoluyla uygulanır. Zorla getirme kararının özünde her ne kadar kişi hakkında zor kullanılması anlamı olsa da gerekmedikçe zor kullanılmamalıdır.

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, E-Mail: onder.tozman@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6896-2191.
Makalenin Gönderim Tarihi : 11.05.2025.
Makalenin Kabul Tarihi : 13.01.2026.

Zorla getirme bunun için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hakim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı tarafından sorguya çekilmenin veya ifade almanın sonuna kadar devam eder.

Anahtar Kelimeler: Zorla getirme, koruma tedbiri, ifade ve sorgu, zorla getirilebilecek kişiler, zorla getirme kararının uygulanması.

FORCED BRINGING IN CRIMINAL PROCEDURE LAW

ABSTRACT

The decision to bring someone to justice is a criminal procedure carried out for the purpose of hearing the relevant parties during the investigation and prosecution phase. Bringing suspects, defendants, witnesses and experts to the judge, court or prosecutor's office that has made the decision in this direction by using force when necessary is called forced bringing. Forced bringing is a measure taken by the legislator against the danger of not being able to give testimony and interrogation, which are among the most important procedures of criminal procedure. Forced bringing is not regulated under the title of protective measures in the Code of Criminal Procedure and is perceived as a routine procedure in practice. However, since forced bringing is restrictive on freedom, it should be considered as a protective measure. In this respect, it is more appropriate for the purpose and function of criminal procedure to be subject to the characteristics and limitations of protective measures. The decision to force a return may be made by a judge, court, or public prosecutor. Law enforcement officers have no authority to make a decision to force a return. Persons who can be brought by force are suspects, defendants, witnesses, experts, victims and complainants. The decision to bring a person by force is implemented by law enforcement officers by detaining and bringing the person. Although the decision to impose force essentially means using force on a person, force should not be used unless necessary. The forcible bringing begins at a time when it can be deemed justified and continues until the end of the interrogation or statement taking by the judge, court or public prosecutor.

Keywords: Forced bringing, protective measure, statement and query, persons who may be brought by force, implementation of the decision to force the bringing.

I. GİRİŞ

Zorla getirme kararı, soruşturma ve kovuşturma aşamasında ilgililerin dinlenmesi ile işlemlerin yürütülmesi amacıyla gerçekleştirilen

bir ceza muhakemesi işlemidir. Uygulamada sıklıkla kullanılan bir işlem olmasına rağmen doktrinde üzerinde çok fazla durulmamıştır. Bunun çeşitli sebepleri olabilir. Bu konunun zaten bilindiği ve üzerinde bir tartışma olmadığı gibi. Bir sebebi de Kanun'da bir koruma tedbiri olarak düzenlenmemiş olması olabilir. Koruma tedbirleri mahiyetleri itibarıyla doğrudan kişi özgürlüğü ve haklarını ilgilendirdiğinden hem CMK'da ayrıntılı olarak düzenlenmiş hem de doktrinde yeterince yer almıştır. Oysa zorla getirme CMK'da koruma tedbirleri başlığı altında düzenlenmediği gibi uygulamada da rutin bir işlem olarak algılanmaktadır. Ancak bu durum bu kurumun zaten çerçevesi belirli bir kurum olduğu gerekçesiyle üzerinde durulmaya gerek olmayan önemsiz bir işlem olduğunu göstermez. Bu nedenle bu çalışmada zorla getirme kurumunun ne olduğu, özellikleri ve koşulları üzerinde duracağız.

II. GENEL OLARAK

Kolluğun şüpheli, sanık, tanık ve bilirkişileri gerektiğinde zor kullanarak, bu yönde bir karar veya emir vermiş olan hakim, mahkeme ve savcılık makamına getirmesine zorla getirme denir¹. Yetkili makamların bu yönde aldığı karar ise zorla getirme kararı olarak isimlendirilmiştir. Bu itibarla kararı uygulayan kolluk bakımından zorla getirme söz konusuyken kararı alan bakımından zorla getirtme işlemi yapılmaktadır. Zorla getirme kurumu CMK'nın 145² ve 146. maddelerinde³

¹ Nurullah Kunter/Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Beta Yayıncılık, Onbeşinci Baskı, 2006, s. 848; Bahri Öztürk/Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/Özge Sırma Gezer/Esra Alan/Yasemin F. Saygılar/Özdem Özaydın/Efser Erden Tütüncü/Derya Altınok Villemin/Mehmet Can Tok, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 16. Baskı, 2022, s. 502, 503.

² Her ne kadar 145. madde “ifade veya sorgu için çağrı” başlığını taşıyor olsa da maddede “gelmezse zorla getirilir” ibaresi kullanıldığı için zorla getirme tedbirini değerlendirmek için bu maddede göz önünde tutulmalıdır.

³ CMK 146. maddenin gerekçesi şöyledir: “Madde, ihzar kurumunun içeriği ve uygulanması bakımından, usul hukukumuz itibarıyla önemli değişiklikler getirmiş bulunmaktadır. Birinci fıkraya göre, ilke olarak, hakkında tutuklama kararı verilebilmesi veya yakalama müzekkeresi kesilebilmesi için yeterli nedenler bulunan şüphelinin veya sanığın ihzarına karar verilebilecektir. Uygulamada önemli olan husus ihzar müzekkeresinin

düzenlenmiştir⁴. Kanun öncelikle şüpheli ve sanıkların zorla getirmesini düzenlemişse de 146/son maddede çağrıya rağmen gelmeyen tanık, bilirkişi, mağdur ve şikayetçiler ile ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebileceğini belirtmiştir⁵.

yerine getirilmesidir; bu nedenle son fıkra, ihmalleri ile ihzarı gerçekleştirmeyen sorumluların saptanmasını olanaklı kılmak üzere, yerine getirmemenin nedenlerinin saptanmasını ve bunların, köy veya mahalle muhtarları ile kolluk görevlisi tarafından düzenlenecek bir tutanağa geçirilmesini öngörmüş bulunmaktadır.

İhzar müzekkeresinin içeriği ikinci fıkra da belirlenmiştir: Müzekkerede şüpheli veya sanığın açıkça kim olduğu, kendisi ile ilgili suçu, gerekiyorsa eşkali (fiziğini belirleyen özellikleri) belirlenecek ve asıl önemlisi, zorla getirilmesine neden olan hususlar belirtilecektir. Bu müzekkerenin bir örneği şüpheli veya sanığa verilecektir. Bu nedenle müzekkere kopyalı olarak kolluk görevlisine gönderilmelidir. Böylece düzenlenecek müzekkerenin hangi süre içinde geçerli olacağı maddenin beşinci fıkrasında yer almıştır; ihzar belirli ölçüde zor kullanmayı gerektirebileceğinden geçerli olduğu sürenin belirlenmesi, özgürlüklerin korunması yönünden önemlidir. Esasen dördüncü fıkra, bu bakımdan diğer bir teminatı da içermektedir: İhzar edilen şüpheli veya sanık, ilke olarak derhâl, olanaklı bulunmadığı takdirde, yol süresi hariç en geç yirmi dört saat içinde çağırılan mercilerin önüne götürülecek ve yine derhâl sorguya çekilecek ve ifadesi alınacaktır.

Süreye gelince, beşinci fıkraya göre ihzar, getirme bakımından haklı sayılacak bir saatte başlayacak ve çağırılan mercilerin sorguyu yapmaları veya ifade almaları ile sona erecektir”.

⁴ Uygulamada ve hatta 146. maddenin gerekçesinde zorla getirme kararına daha çok mülga CMUK’dan gelen bir alışkanlıkla “ihzar müzekkeresi” denilmektedir.

⁵ Mülga CMUK’da ise sadece şüpheli ve sanığın (maznunun) zorla getirilmesi (ihzarı) düzenlenmişti. Buna göre; “Hakkında tevkif müzekkeresi kesilmesi için کافی sebepler bulunan maznunun ihzarı emredilebilir. İhzar müzekkeresi, maznunun açıkça kim olduğunu ve şeklini ve kendisine atfedilen suçu ve zorla getirilmesi sebeplerini muhtevî olur. İhzar müzekkeresinin bir sureti sanığa verilir (CMUK m. 133).

Zorla getirme, isminde zorlamayı çağrıştırırsa da mutlaka zor kullanmayı gerektirmez. Bu terime anlamını veren potansiyel zorlamanın varlığıdır⁶.

Zorla getirme kararında bazen gün ve saat belirlenir. Uygulamada buna günlük zorla getirme denilmektedir. Eğer gün ve saat belirlenmezse buna da günsüz zorla getirme denilmiştir⁷.

Günlü zorla getirmede getirilmesi istenen kişinin getirten makamın önünde belirli bir gün ve saatte hazır bulundurulması istenir. Bu durumda kolluk götürmeye ve bunun için gerekirse zor kullanmaya ancak çağırma gün ve saatine göre haklı görülebilecek bir zamanda başlayabilir. Örneğin ayın son günü için aynı şehirde oturan bir sanık hakkında çıkarılan zorla getirme müzekkeresi üzerine o zamana kadar kaçabilir düşüncesiyle ayın başından itibaren özgürlüğün kısıtlanmasına başlanamayacaktır⁸.

Günsüz zorla getirmede ise getirilecek olan kişinin ne zaman çağırılan makam önünde hazır bulundurulacağı belirlenmemiştir. Ancak bu durumda Kanunda hiçbir süre belirlenmemiş değildir. CMK m. 146/4'e göre, *“zorla getirme kararı ile çağırılan şüpheli veya sanık derhal, olanak bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmi dört saat içinde çağırılan hakim, mahkemenin veya Cumhuriyet savcısının önüne götürülür ve sorguya çekilir veya ifadesi alınır”*⁹. Bu durumda kişi hakkında zorla getirme kararının uygulanması yol süresi hariç 24 saat sürecektir. Bu süre kişi hakkında zorla getirme kararının gerekirse zor kullanarak uygulamaya başlamasından itibaren başlar ve kişinin ifadesi alınınca veya sorgusu yapılıncaya biter.

Bir diğer belirtilmesi gereken husus zorla getirmenin ilk işlem olarak doğrudan doğruya mı uygulanacağı yoksa ikinci işlem olarak mı uygulanacağıdır. Eğer ilgili kişi önce çağrılmadan da zorla getirilebiliyorsa bu durumda zorla getirme ilk işlem olarak uygulanıyor

⁶ Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 16. Baskı, 2023, s. 296.

⁷ Bkz. Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *op. cit.*, s. 848-849.

⁸ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *Ibid.*, s. 849.

⁹ Mülga CMUK'ta ise, zorla getirme (ihzar) günsüz olduğunda kolluk kişiyi hemen alıp derhal, mümkün olmadığı durumda yol süresi hariç en geç 48 saat içinde çağırılan hakim önüne götürüleceği ve sorguya çekileceği düzenlenmişti (CMUK m. 134/1).

demektir. Tersî durumunda ise yani kişi önce davetiye ile çağrılıyor buna rağmen kişi gelmediğinde zorla getiriliyorsa zorla getirmenin ikinci işlem olması söz konusudur. Belirtmek gerekir ki CMK'da zorla getirmenin bu iki şekli de düzenlenmiştir. CMK m. 145'e göre, *“ifadesi alınacak ya da sorgusu yapılacak kişi davetiye ile çağrılır, gelmezse zorla getirileceği yazılır”*. Bu maddede zorla getirmenin ikinci işlem olması söz konusudur. CMK'nın 146/1 maddesinde ise zorla getirmenin birinci işlem olması durumu düzenlenmiştir. Buna göre, *“hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan şüpheli ve sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir”*¹⁰.

Zorla getirten makam yargılama makamı ise getirtilecek kişinin bulunduğu yerin kolluk makamına hitaben “zorla getirme müzekkeresi” yazar. Bu müzekkerede getirtilecek kişinin kimliği, eşkali, şüpheli veya sanıksa isnat edilen suç ve zorla getirme nedenleri yazılır. (CMK m. 146/2). Kanun herhangi bir ayırım yapmadan sadece zorla getirme kararı demiş olsa da cumhuriyet savcısı bakımından zorla getirme emri

¹⁰ Öztürk vd. göre zorla getirme kural değil bir istisna olduğu için ancak 146/1 maddede yazan koşullarda zorla getirme yapılabilir. Buna göre bu tedbire ancak CMK m.98 ve m.100'de aranan yakalama emri veya tutuklama kararının koşulları varsa başvurulabilir. Bkz. Öztürk vd., *op. cit.*, s. 503. Aynı yönde Özbek/Doğan/Bacaksız, *op. cit.*, s. 296. Ancak kanaatimizce 145. maddede *“ifadesi alınacak ya da zorla getirilecek kişi davetiye ile çağrılır, çağrılma nedeni açıkça belirtilir, gelmezse zorla getirilir”* denildiğine göre çağrı kağıdına olumlu cevap vermeyen kişilerin de zorla getirilebilecektir. Bu durumda zorla getirme ikincil işlem olacaktır. Yakalama emri ve tutuklama kararı verilmesini gerektiren bir durum varsa çağrı kağıdı gönderilmeden doğrudan zorla getirme kararı verilebilecektir. Yukarıda aksi görüşte olduğunu belirttiğimiz Özbek/Doğan/Bacaksız da bu görüşlerini belirttikleri aynı sayfada *“Kural olarak zorla getirme kararının verilebilmesi için şüpheli veya sanığın önceden çağrılmış olmasını gerektirir. Nitekim m. 145'e göre ifadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişi davetiye ile çağrılır, çağrılma nedeni açıkça belirtilir, gelmezse zorla getirileceği yazılır. Bununla birlikte hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan şüpheli veya sanığın önceden çağrı yapılmaksızın zorla getirilmesine karar verilebilir”* dedikleri için bizim görüşümüzle aynı sonuca vardığını düşünüyoruz. Zira 145. maddede çağrılan kişilerin, hakkında mutlaka yakalama emri ya da tutuklama kararı alınmasını gerektiren kişiler olması gerekmez.

denilmesi ceza muhakemesinin yapısına daha uygundur¹¹. Elbette zorla getirme kararında bulunması gereken hususlar zorla getirme emrinde de bulunacaktır.

III. ZORLA GETİRMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Zorla getirme 5271 sayılı CMK'da Birinci Kitap'ın İfade ve Sorgu başlıklı Beşinci Kısım'da düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle kanun koyucu zorla getirmeyi ifade ve sorgu işlemlerini gerçekleştirebilmek için bir araç işlem olarak gördüğünü ortaya koymuştur. Buna göre “*ifadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişi davetiye ile çağrılır, çağırılma nedeni açıkça belirtilir; gelmezse zorla getirileceği yazılır*” (CMK m. 145). Öyleyse öncelikle zorla getirme ifade ve sorgu için gönderilecek olan davetiyenin olumsuz sonuçlanması ihtimaline göre alternatif ikincil bir işlem olarak görülebilir. Bu itibarla zorla getirme ceza muhakemesinin en önemli işlemlerinden olan ifade ve sorgunun yapılamaması tehlikesine karşı kanun koyucu tarafından alınmış bir tedbirdir¹². İfadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişileri davetiye ile çağırmak kural olduğuna ve zorla getirmenin bu bakımdan istisna olmasına göre zorla getirme daha çok ikincil işlem niteliğindedir.

Her ne kadar kanun koyucu zorla getirmeyi koruma tedbirleri içinde düzenlememiş ve başka bir ceza muhakemesi işlemi için araç bir işlem olarak görmüşse de zorla getirmenin hürriyeti bağlayıcı nitelikte olması nedeniyle koruma tedbiri olarak değerlendirilmesi¹³ ve koruma tedbirlerinin özellik ve sınırlamalarına tabi olması ceza muhakemesinin amacına ve işlevine daha uygundur. Bu itibarla zorla getirme bakımından şart olan kanuni düzenleme, suç şüphesinin bulunması, orantılılık, gecikmezlik, görünüşte haklılık ilkelerinin¹⁴ zorla getirme bakımından da gözetilmesi gerekir.

¹¹ Nitekim uygulamada da daha çok C. savcısının yazılı emrinden söz edilmektedir.

¹² Krş. Özbek/Doğan/Bacaksız, *op. cit.*, s. 296: “O halde zorla getirme daha çok bir ceza muhakemesi işleminin yapılmasını sağlamaya yöneliktir”.

¹³ Aynı görüşte: Özbek/Doğan/Bacaksız, *op. cit.*, s. 296.

¹⁴ Bu ilkeler için bkz. Yener Ünver/Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 19. Baskı 2022, s. 330 vd.; Nur Centel/Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Beta Yayınevi 13. Baskı, 2016, s. 339 vd.; Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*,

Zorla getirme kısa bir süre için de olsa kişi hürriyetini sınırlayan bir işlem olduğundan kişilere teminat olması açısından kural olarak hakim kararı ile gerçekleştirilmelidir. Bu yetki savcıya ancak istisnai durumlarda tanınmalıdır¹⁵.

IV. ZORLA GETİRME KARARI VEREBİLECEK MAKAMLAR

Zorla getirme kararını hakim, mahkeme veya cumhuriyet savcısı alabilir (146/4)¹⁶. Kolluğun zorla getirme kararı alma yetkisi yoktur¹⁷. Hakimi soruşturma evresinde görev yapan sulh ceza hakimi olarak anlamak gerekir¹⁸. Mahkeme ise kovuşturma evresindeki yetkili makamdır. Cumhuriyet savcısının bağımsız olarak zorla getirme kararı alıp alamayacağı tartışılmıştır. Bir görüşe göre C. Savcısı doğrudan zorla getirme kararı alamaz; bunun için sulh ceza hakiminden bu yönde bir istekte bulunması gereklidir¹⁹. Bu görüşü savunanlar CMK'nın 146/4 maddesinin 2006 yılında 5560 sayılı Yasayla değişmeden önceki halini esas almışlardır. Söz konusu Kanunla değişmeden önce 146/4 maddede

Ankara, Seçkin Yayınevi 10. Baskı, 2022, s. 331 vd.; Cumhur Şahin/Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 14. Baskı, 2023, s. 291 vd.; Hakan Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Eskişehir, Nisan Yayınevi, 2022, s. 276 vd.

¹⁵ Yenisey/Nuhoğlu, *op. cit.*, 2022, s. 652-653.

¹⁶ Mülga CMUK'da ise sadece hakimın zorla getirme kararı vereceği düzenlenmişti. CMUK'un "İhzar olunan sanığın sorguya çekilmesi" başlıklı 133. maddesine göre; "İhzar müzekkeresi ile çağrılan şahıs derhal, mümkün olmadığı taktirde yol süresi hariç en geç kırk sekiz saat içinde çağırılan hakimın önüne götürülür ve sorguya çekilir. İhzar, getirme için muhik görülecek bir zamanda başlar ve hakim tarafından sorguya çekilmenin sonuna kadar devam eder". Bir görüşe göre mülga CMUK'un 254/2 maddesinde de C. savcısına zorla getirme yetkisi verilmişti. Bkz. Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *op. cit.*, s. 852. Ancak kanaatimizce CMUK'un 154. maddesi CMK'nın 161. maddesine karşılık gelmektedir. Bir diğer ifadeyle C. savcısının genel soruşturma yetkisini düzenlemektedir. CMK'nın 146. maddesinde olduğu gibi teknik olarak C. savcısına zorla getirme emri verme yetkisini veren bir madde değildir.

¹⁷ Kolluk elbette zorla getirme kararını uygularken gerekirse zor kullanma yetkisine sahiptir.

¹⁸ Öztürk vd., *op. cit.*, s. 503.

¹⁹ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *op. cit.*, 2006, s. 850.

“zorla getirmeyi isteyen C. Savcısının önüne götürülür” tümcesi yer almakta idi. Bu ifadeden de C. Savcısının kendisinin zorla getirme kararı alamayacağı bunu ancak sulh ceza hakiminden isteyebileceği sonucu çıkmaktaydı²⁰. Ancak belirtilen değişiklikle m.146/4’de C. Savcılarının da soruşturma evresinde sulh ceza hakimine başvuru yapmasına gerek

²⁰ “Kasten yaralama suçundan şüpheli hakkındaki soruşturma evresi sırasında, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 145 ve 146. maddeleri uyarınca zorla getirilmesine yönelik Adana C. Başsavcılığının talebinin, anılan maddeler gereğince C. Savcısının zorla getirme yetkisi bulunduğu ve bu hususta mahkeme kararı gerekli olmadığından bahisle reddine dair Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesinin 05.06.2006 tarihli ve 2006/1138 müt.sayıli kararına karşı vuku bulan itirazın reddine ilişkin Adana 8. Asliye Ceza Mahkemesinin 06.06.2006 tarihli ve 2006/149 müt. sayılı karar aleyhine Yüksek Adalet Bakanlığınca verilen 10.07.2006 gün ve 31720 sayılı kanun yararına bozma talebine dayanılarak kesinleşen kararına ilişkin dava dosyası C. Başsavcılığının 10.08.2006 gün ve 2006/172413 sayılı ihbarnamesiyle daireye gönderilmekle okundu. Mezkûr İhbarnamede;

Dosya kapsamına göre, mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun C. Savcısının yetkilerini düzenleyen 154. maddesinin karşılığını oluşturan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 161. maddesinde zorla getirme kararı verme yetkisine, yer verilmediği gibi, aynı Kanunun 146.maddesinde de bu konuda C. Savcısına yetki verilmediği nitekim, şüphelinin zorla getirilmesini düzenleyen 146. maddesinin 4.fıkrasında yetkiyi kullanacak olan hakim ve mahkeme gibi makamlar bakımından “çağırın tabiri kullanılmış iken, açıklamalı davetiye üzerine şüpheliyi getirtmesi gereken C. Savcısı yönünden ise “isteyen” kelimesinin kullanıldığı, böylece kanun koyucunun, şüphelinin zorla getirilmesi maksadıyla C. Savcısının yetkili hakimden “istemde” bulunmasını öngördüğünün anlaşıldığı, diğer taraftan 5271 sayılı Kanun’un 142.maddesinde de hakim tarafından yapılması gereken soruşturma işlemlerinin, bu işlemin yapılacağı yer sulh ceza hakiminden istenileceği hükmünün yer aldığı cihetle, anılan Kanun’un 145.maddesi uyarınca sanığa çağrı yapılamadığının anlaşılması karşısında, şüphelinin zorla getirilmesi için mahkemece zorla getirme kararı verilmesi gerektiği gözetilmeden itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden 5271 Sayılı CMK. nun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulmadı” lüzumu kanun yararına bozma talebine dayanılarak, ihbar olunmuştur. Gereği düşünüldü Kanun yararına bozma istemindeki düşünce, dosya içeriğine göre yerinde görüldüğünden...”Y. 2. CD.,26.09.2006 T., 2006/7741 E., 2006/15580 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

kalmadan bağımsız olarak zorla getirme kararı alabileceği düzenlenmiştir²¹.

V. ŞÜPHELİNİN ZORLA GETİRİLMESİ

Şüpheli soruşturma evresinde suç şüphesi altında olan kişidir (CMK m.2). Şüpheli kural olarak davetiye ile çağrılır. Çağırmanın amacı şüphelinin ifadesini almak ya da sorgusunu yapmaktır (CMK m.145). Eğer amaç ifade almak ya da sorgusunu yapmak değilse amaca göre başka ceza muhakemesi işlemlerine başvurmak gerekir.

Bu noktada zorla getirme bir başka ceza muhakemesi işlemi olan yakalama ile karıştırılabilir. Gerçekten gerek fiili yakalama gerekse yakalama emri üzerine yakalamada da öncelikli amaç şüphelinin ifadesini almak ya da sorgusunu yapmaktır. Ancak bu iki kurumun tamamen aynı olduğunu söylemek mümkün değildir. CMK m. 90'da düzenlenen fiili yakalamada bir takım koşullar vardır. Herkes tarafından yapılan yakalamada kişiye suç işlerken rastlanması veya suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması koşulları aranmıştır (CMK m. 90/1). Kolluk tarafından yapılacak yakalamada ise tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısına veya amirlerine derhal başvurma olanağı bulunmaması gerekir (CMK m. 90/2). CMK'nın kolluğun yakalama yetkisini düzenleyen bu fıkrası CMK m. 146/1'de düzenlenen zorla getirme yetkisine benzemektedir. Nitekim söz konusu fıkra göre, “*hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan şüpheli ve sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir*”. Bu iki düzenlemeden anlaşılacağı üzere Kanun aynı durumda

²¹ “İfadesine başvurulmak üzere çağrı gönderilen müştekinin gelmemesi üzerine, zorla getirilmesi yetkisi 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 Sayılı Yasanın 20. maddesiyle değişik 5271 Sayılı CMK.nun 146.maddesinin 4. ve 5.fıkralarıyla ve eklenen 7. fıkrasıyla C. Savcısına da tanınmış olduğu ve bu nedenle G. 1.Asliye Ceza Mahkemesinin itirazın reddine dair kararında bir isabetsizlik bulunmadığının anlaşılması karşısında; Kanun yararına bozma isteyen düşünceye iştirak edilmediğinden talebin CMUK 309. Maddesi gereğince REDDİNE...”. Y. 5. CD., 05.02.2007 T., 2007/542 E., 2007/595 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

olan şüpheli ve sanığın zorla getirilmesi kararı alma yetkisini kolluğa tanımamışken yakalama yetkisini ise vermiştir.

Yakalama emri ise CMK m. 98’de düzenlenmiştir. Buna göre “*soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hakimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir*”. Burada da aynı durumda olan yani çağrıya olumlu cevap vermeyen şüpheli hakkında zorla getirme ya da yakalama yapılabileceği ortaya çıkmaktadır. Kanunun aynı durumda olan kişiler hakkında farklı kurumlar düzenlemesi eleştirilmiştir²².

Şüphelinin zorla getirilmesi kararını verebilecek olanlar Cumhuriyet savcısı²³ ve sulh ceza hakimidir. Cumhuriyet savcısı sulh ceza hakimine başvurmadan kendiliğinden şüphelinin zorla getirilmesine karar verebilir²⁴. Tabi ki Cumhuriyet savcısı öncelikle şüpheliyi

²² Bkz. Yenisey/Nuhoğlu, *op. cit.*, s. 652.

²³ CMK’nın 146/4 maddesinin 2006 yılında 5560 sayılı Yasayla değişmeden önceki halinde “*zorla getirmeyi isteyen C. Savcısının önüne götürülür*” tümcesi yer almaktaydı. Buna göre Cumhuriyet savcısının kendiliğinden zorla getirme kararı vermesi mümkün değildir. Bunu ancak Sulh ceza hakiminden isteyebilirdi. Bu durum doktrinde eleştirilmiştir: “*Dosyayı tekemmül ettirmek zorunda olan ve bu yüzden iddianamesi iade edilebilen savcının şüpheli hakkında bile zorla getirme kararı verememesi eşyanın tabiatına aykırı idi*”. Öztürk vd., *op. cit.*, s. 503. Aksi görüşte: Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *op. cit.*, s. 850: “*Biz C. Savcısının zorla getirme emri veremeyeceğini düşünüyoruz. Kanaatimizce, savcı bir şüpheli veya sanığın zorla getirilmesini istemişse bu tutuklama davası gibi bir tali dava olarak kabul edilmeli(CMK 146/4 ve 5) ve zorla getirme istemi üzerine sulh ceza hakiminin bir karar vermesi gerektiği şeklinde yorumlanmalıdır*”. Yazarlar bu görüşü kitaplarının 146/4. maddenin 5560 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki baskısında belirtmişlerse de yeni baskılarda aynı görüşte olduklarını ve asıl yetkinin hakimde olması gerektiği, C. Savcısına ancak istisnai durumlarda bu yetkinin verilmesi görüşünü sürdürmüşlerdir. Bkz. Yenisey/Nuhoğlu, *op. cit.*, s. 652. Özbek/Doğan/Bacaksız da zorla getirme özgürlüğü kısıtlayan bir işlem olduğu için kararının ancak hakim tarafından verilebileceğini belirttikten sonra C. savcısına da bu konuda karar verme yetkisinin tanınmasının bir zorunluluk olduğunu ifade etmişlerdir. Bkz. Özbek/Doğan/Bacaksız, *op. cit.*, s. 297.

²⁴ Öztürk vd., *op. cit.*, s. 503. CMK’nın 161. maddesi CMK’nın 146/4 maddesinin 2006 yılında 5560 sayılı Yasayla değişmeden önceki halinde yer alan “*zorla getirmeyi isteyen C. Savcısının önüne götürülür*” tümcesi beraber değerlendirildiğinde Cumhuriyet Savcısının kendiliğinden zorla

getirme kararı alamayacağı bunu ancak sulh ceza hakiminden isteyebileceği sonucu çıkmaktaydı. Değişlikten önce Yargıtay 4. Ceza Dairesinin verdiği bir kararında da bu husus vurgulanmıştı: “*CMUK m.154 karşılığı olan CMK m. 161’de Cumhuriyet savcısına zorla getirme yetkisi verilmemesi, m.146’da Cumhuriyet savcısından “zorla getirmeyi isteyen” diye söz edilmesi ile 162. Maddesi birlikte değerlendirildiğinde C. Savcısının zorla getirme yetkisi yoktur.*” (Y. 4. CD. E. 2005/12897, K. 2006/7211). <https://karararama.yargitay.gov.tr/>. Ancak belirtilen değişiklikte m.146/4’de Cumhuriyet Savcılarının da soruşturma evresinde sulh ceza hakimine başvuru yapmasına gerek kalmadan bağımsız olarak zorla getirme kararı alabileceği düzenlenmiştir.

- 25 19.12.2006 tarihli 5560 sayılı Yasayla CMK’nın 146/4 ve 5. fıkrası değiştirilmeden kısa süre önce verdiği bir kararında Yargıtay şüpheli hakkında ancak hakimın zorla getirme kararı verebileceğine hükmetmiştir. Yargıtay bu kararında 5560 sayılı Kanunla değişiklik yapılmadan önce zorla getirme kararını soruşturma sırasında hakim kararı gerektiren diğer bazı muhakeme işlemleriyle karşılaştırmış ve zorla getirmeyi nitelik olarak hakim işlemi olarak görmüştür: “...*Tebliğnamede “5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’na göre, soruşturma işlemlerinin yapılmasından Cumhuriyet Savcısı sorumlu olmakla birlikte, Cumhuriyet savcısının soruşturma sırasında ne şekilde hareket etmesi gerektiğini belirten kuralların anılan Kanun’un birinci kitabında düzenlendiği, bu düzenlemelerden “bazılarına göre gözlem altına alma için 74, moleküler genetik inceleme için 79, yaralama emri için 98, el koyma için 127. maddesi hükümleri gereğince hakim kararı arandığı nazara alındığında, hürriyeti kısıtlama sonucunu doğurabilecek zorla getirme emri için hakim kararı gerekmesinin tabii olduğu, dolayısıyla ifadelerine başvurulmak üzere çağrı gönderilen şüphelilerin gelmemesi üzerine zorla getirilmeleri için 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 146. maddesi gereğince mahkemece zorla getirme kararı verilmesi gerektiği gözetilmeden itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir.*” denilmektedir.

Zorla getirme, ceza soruşturması ve kovuşturması sırasında yapılacak yargısal işlemlerin, yerine getirilebilmesi amacıyla yapılan çağrıya uymayan, şüpheli sanık ve tanıkların gerektiğinde zor kullanılarak, yetkili adli makamların önüne çıkarılmasını sağlayan bir tedbirdir. Anılan işlem, kısa süreli de olsa kişilerin özgürlüğünü sınırlayıcı nitelik taşıdığından, hakim kararının gerekliliği sonucuna ulaşmak isabetli bir değerlendirme olacaktır. 5271 sayılı CMK. nun 146/1 maddesinde, zorla getirme kararı verilmesi nedenleri yönünden tutuklama ve yakalama emri hükümlerine, gönderme yapılmıştır. Aynı yasanın 98. ve 100. maddelerinde belirtilen nedenlerin varlığının saptanması durumunda tutuklama kararı verebilecek

ya da yakalama emri düzenleyecek merciin sulh ceza hakimi olduğu, anılan Yasanın 98/1. ve 101/1. maddelerinde açıkça belirtilmiştir. Zorla getirme kararının da nedenleri yönünden gönderme yapılan işlemleri gerçekleştirecek sulh ceza hakimi tarafından verilmesi, benzer ceza yargılaması işlemleri arasında uygulama birliği sağlayacaktır. 5271 sayılı CMK. nun 98/1. maddesinde “Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılmayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hakimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir...” hükmü yer almaktadır. Aynı Yasanın 146. maddesindeki zorla getirme kararı da anılan Yasanın 98/1. maddesinde yer alan yakalama emri düzenlenmesi işlemi ile aynı niteliktedir. Bu işlemlerden birisini yapmak açısından sulh ceza hakimi açıkça yetkili kılınmışken diğeri yönünden açık hüküm bulunmadığı gerekçesiyle farklı bir merciin yetkili olduğunu kabul etmek kişilerin özgürlüklerinin anayasal güvence altında olması ilkesine de ters düşecektir. Zira T.C.Anayasasının 19. maddesinde “Herkes kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.” denildikten sonra aynı maddede şekil ve şartları kanunda gösterilen bazı hallerde kişinin hürriyetinden yoksun bırakılabileceği belirtilmiş ve anılan maddenin başka bir fıkrasında yer alan “Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.” hükmüyle de kişi özgürlüğü, anayasal ve yargısal güvenceye kavuşturulmuştur. Konu eski ve yeni CMK. larındaki düzenlemeler açısından irdelendiğinde de aynı sonuca ulaşmak olanaklıdır. 1412 sayılı CMK. nun 154/4. maddesi, Cumhuriyet Savcısına olayın sanık ve tanıklarının yapılan işleme ait evrakla birlikte hazır edilmeleri konusunda zabıta kuvvetlerine talimat verme yetkisi tanımışken, 5271 sayılı CMK. nun Cumhuriyet Savcısının görev ve yetkilerini düzenleyen 161. maddesinde bu tür bir yetkiden bahsedilmemiştir. Kanunda açıkça düzenlenmeyen bir yetkinin kullanılmayacağında kuşku yoktur. Yasa koyucu, Cumhuriyet Savcısına genel olarak vermediği bu yetki açısından istisna oluşturan bir düzenlemeye 5271 sayılı Yasanın 251. maddesinde yer vermiştir. Anılan maddenin 6. fıkrasında “250 nci madde kapsamına giren suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmalarda kolluk, soruşturma ve kovuşturma sebebiyle şüpheli veya sanığı, tanığı, bilirkişiyi ve suçtan zarar gören şahsı Ağır Ceza Mahkemesi veya Başkanın, Cumhuriyet Savcısının, mahkeme naibinin veya istinabe olunan hakim emirleriyle belirtilen gün ve saat ve yerde hazır bulundurmaya mecburdur.” denilmektedir. Bu yasal hüküm de kanunda açıkça öngörülmemiş bir yetkinin Cumhuriyet Savcısınca kullanılmayacağı yolundaki görüşü destekler niteliktedir. Bu durumda, çağrıya uymayan şüphelinin, ifadesinin alınabilmesi için Cumhuriyet

davetiye ile çağıracaktır. Bunun istisnası CMK. m.146/1’de düzenlenmiştir. Buna göre *“hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan veya 145’nci maddeye göre çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli ve sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir”*. Öyleyse Cumhuriyet savcısı *“hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan”* şüphelinin bulunması durumunda *“ilk işlem olarak”*, *“çağrıldığı halde gelmeyen”* şüphelinin bulunması durumunda ise *“ikincil işlem olarak”* zorla getirme kararını verebilecektir.

İkincil işlem olarak şüphelinin zorla getirilmesi kararının verilebilmesi için şüpheliye gönderilen davetiyeye gelmezse zorla getirileceğinin yazılması gerekir²⁶. Bu, davetiyeyi gönderen makamın isteğine bağlı ihtiyari bir işlem değildir. Eğer davetiyeye bu ibare yazılmazsa zorla getirme işleminin de yapılması mümkün değildir.

Sulh ceza hakiminin ise Cumhuriyet savcısının başvurusu olmadan kendiliğinden zorla getirme kararı veremeyeceğini düşünüyoruz²⁷. Zorla getirme kararına benzer bir kurum olan yakalama emrini sulh ceza hakiminin Cumhuriyet savcısının istemiyle vereceği düzenlenmiştir (CMK m. 98/1). Zorla getirme kararı düzenlemesinde

Savcısının, 5271 sayılı Yasanın 162.maddesi gereğince Sulh Ceza Hakiminden aynı Yasanın 146. maddesinde belirtilen zorla getirme kararı verilmesini veya anılan Yasanın 98/1 maddesine uygun olarak Sulh Ceza Hakiminin yakalama emri düzenlemesini istemesi yasal bir uygulama olacaktır. İncelenen dosyada, 5271 sayılı Yasanın 250. maddesinde sayılan suçlardan birisini işlemeyen şüphelinin çağrıya karşın Cumhuriyet Savcılığına gelip ifade vermediği ve bu nedenle Sulh Ceza Hakiminden zorla getirme kararı istendiği görülmektedir. Yasaya uygun isteğin, Sulh Ceza Hakimince Cumhuriyet Savcısının bu konuda yetkisi bulunduğundan bahisle reddedilmesi hukuka aykırıdır”. Y. 4. CD., 11.10.2006 T., 2006/7064 E., 2006/1510 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>.

²⁶ Mülga CMUK’un ifade veya sorgu için celp başlıklı 132. maddesinde bu hatırlatmanın yapılabileceği belirtilmiş ancak zorunlu tutulmamıştı: *“Kişi ifade alınması veya sorgu için celpname ile davet olunur. Gelmezse zorla getirileceği celpnameye yazılabilir”*.

²⁷ Krş.: *“Zorla getirmeye karar verme yetkisi soruşturma evresinde sulh ceza hakiminde ve Cumhuriyet savcısında, kovuşturma evresinde ise mahkemededir. Hakim veya mahkeme bu tedbire resen karar verebileceği gibi, savcının istemi üzerine de karar verebilirler”*. Öztürk vd., op. cit., s. 503.

böyle bir husus düzenlenmemişse de aksini düşündürecek bir düzenleme de yoktur. Soruşturmayı yürütmekten sorumlu olan kişi Cumhuriyet savcısı olduğuna göre sulh ceza hakimi ancak Cumhuriyet savcısının istemiyle zorla getirme kararını verebilir. Ancak bu durum CMK'nın 146/4 maddesinin 2006 yılında 5560 sayılı Yasayla değişmeden önceki halinde geçerliydi. Zira söz konusu Kanunla değiştirilmeden önce 146/4. madde metninde “*zorla getirmeyi isteyen C. Savcısının önüne götürülür*” tümcesi yer almaktaydı. Buna göre Cumhuriyet savcısının kendiliğinden zorla getirme kararı vermesi mümkün değildi. Bunu ancak sulh ceza hakiminden isteyebilirdi. Dolayısıyla değişiklikten sonra artık C. savcısı soruşturma evresinde kendiliğinden zorla getirme kararı alabileceğine göre sulh ceza hakiminden bu yönde bir istekte bulunmasına ihtiyaç yoktur.

Ancak sulh ceza hakimi CMK m. 163'de²⁸ düzenlenen yetkisini kullandığında kendiliğinden şüpheliyi getirebilir. Mülga CMUK m. 158'de sulh ceza hakimine suçüstü haliyle gecikmesinde zarar umulan hallerde tutuklama dahil bütün tahkik işlemlerini resen yapmak ve bu arada zorla getirme kararı vermek yetkisi tanınmıştı. CMK'da CMUK m. 158'in karşılığı olan 163. maddede bu yetki kısmen devam ettirilmiştir. Buna göre sulh ceza hakiminin suçüstü hali ile gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısına ulaşamıyorsa ya da olay genişliği itibarıyla Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşıyorsa tutuklama hariç²⁹ bütün soruşturma işlemlerini yapması ve kolluk amir ve memurlarına emir verme yetkisi bulunmaktadır.

Şüpheli hakkında zorla getirme kararı alınabilmesi için hangi şüphe derecesinin bulunması gerektiği yakalamada olduğu gibi CMK'da belirtilmemiştir. Bu durumda hangi şüphe derecesinin aranması gerektiğini ortaya koymak gerekir. Doktrinde yakalama bakımından başlangıç şüphesi aranması gerektiğini söyleyen görüşler³⁰ olduğu gibi tutuklamaya benzetilerek kuvvetli şüphe aranması gerektiği yönünde de

²⁸ CMK Madde 163 – “(1) Suçüstü hâli ile gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, Cumhuriyet savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibarıyla Cumhuriyet savcısının iş gücünü aşıyorsa, sulh ceza hâkimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir. (2) Kolluk âmir ve memurları, sulh ceza hâkimi tarafından emredilen tedbirleri alır ve araştırmaları yerine getirirler.

²⁹ Bkz. Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *op. cit.*, s. 853.

³⁰ Yenisey/Nuhoğlu, *op. cit.*, 2022, s. 338.

görüşler³¹ vardır. Kanaatimizce her ne kadar Kanun'da koruma tedbiri olarak düzenlenmiş olmasa da yukarıda belirttiğimiz gibi bu tedbiri de koruma tedbiri niteliğinde gördüğümüzden en azından başlangıç şüphesinin aranması gerekir. Buna göre, başlangıç şüphesinin bulunabilmesi için *“suç işlendiği izlenimini veren somut olgulara dayanan halin kriminalistik biliminin ortaya koyduğu tecrübe kurallarına göre kovuşturulabilir nitelikte olan bir suç fiilinin mevcut bulunduğu ihtimalini”*³² ortaya koymak gerekir.

Şüpheli hakkında verilen zorla getirme kararında şüphelinin açıkça kim olduğu, gerektiğinde eşkali, işlediği iddia edilen suç ve zorla getirilmesinin nedenleri yer almalıdır (CMK m. 146/2).

Zorla getirme kararının bir örneği şüpheliye verilir (CMK m. 146/3). Bu sebeple kararın bir kopyası da kolluk görevlisine verilir.

Zorla getirme kararı ile çağrılan (kanun her ne kadar burada çağırma ifadesini kullanmışsa da bunu getirilmesi istenen şeklinde anlamak daha doğrudur) şüpheli derhal, olanak bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmi dört saat içinde çağırılan hakim (sulh ceza hakimi) veya Cumhuriyet savcısının önüne götürülür ve sorgusu yapılır ya da ifadesi alınır (CMK m. 146/4).

Zorla getirme bunun için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hakim veya Cumhuriyet savcısı tarafından sorguya çekilmenin veya ifade almanın sonuna kadar devam eder (CMK m. 146/5).

Hakim veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen zorla getirme kararı yerine getirilmezse bunun nedenleri köy veya mahalle muhtarı ile kolluk görevlisinin birlikte imzalayacakları bir tutanakla saptanır.

VI. SANIĞIN ZORLA GETİRİLMESİ

Kovuşturma evresinde sanık hakkında zorla getirme kararı verebilecek makam mahkemedir. Kanun'da açıkça belirtilmese de Mahkeme bunu Cumhuriyet savcısının istemi üzerine ya da resen yapabilir.

³¹ Şahin/Göktürk, *op. cit.*, s. 296; Centel/Zafer, *op. cit.*, s. 345.

³² Yenisey/Nuhoğlu, *op. cit.*, 2022, s. 335.

Mahkemenin de Cumhuriyet savcısında olduğu gibi birincil işlem olarak doğrudan doğruya getirmesi mümkündür. Gerçekten hakkında tutuklama kararı (CMK m. 100) verilmesi ya da yakalama emri (CMK m. 98) düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir. (CMK m. 146/1)

Kovuşturma evresinde sanık duruşmaya kural olarak davetiye ile çağrılır. (CMK m. 145, 175, 176/2). Bu halde zorla getirme işlemi ikincil işlem niteliğinde olacaktır. Yani çağrılan sanık gelmezse bu karar verilecektir. CMK'nın 176. maddesinde sanığa iddianamenin çağrı kağıdıyla birlikte tebliğ olunacağı düzenlendikten sonra tutuklu olan sanıkla tutuklu olmayan sanık arasında bir ayırım yapılmıştır. Buna göre tutuklu olmayan sanığa tebliğ olunacak çağrı kağıdına mazereti olmaksızın gelmediğinde zorla getirileceği yazılır (CMK m. 176/2). Tutuklu sanığın çağırılması ise duruşma gününün tebliği suretiyle yapılır (CMK m. 176/3).

Benzer bir düzenleme de CMK'nın 193. maddesinde yer almaktadır. Buna göre, *“Kanun’un ayırık tuttuğu haller saklı kalmak üzere hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılmaz. Gelmemesinin geçerli bir nedeni olmayan sanığın zorla getirilmesine karar verilir”*.

CMK'nın, 176. maddesinde 145 ve 146. maddeden farklı olarak çağrı kağıdına tutuklu olmayan sanığın ancak mazereti olmaksızın gelmediğinde zorla getirileceği düzenlenmiştir. Kanunun 145 ve 146. maddelerde davetiyeden söz ederken burada çağrı kağıdından bahsetmesi eleştirilecek bir husustur. Zira aynı işlemler için farklı tabirler kullanılması uygulamada karışıklığa yol açabilir. Ancak bundan daha önemlisi 176. maddede 145 ve 146. maddelerde yer verilmeyen “mazereti olmaksızın” ibaresine yer verilmesidir. Kanaatimizce doğrusu budur. Kanun kişiden yerine getiremeyeceği bir şeyi istememelidir. Eğer geçerli bir mazereti varsa gelmek zorunda değildir. Yeter ki mazereti kabul edilebilecek nitelikte olsun. Bu itibarla 145 ve 146. maddelerde yer almasa da bunlar bakımından da tutuksuz işlerde sanığın ancak mazeretsiz olarak gelmemesi durumunda zorla getirme kararı verilebilmelidir. Aksi durum Kanun’un aynı durum için birden farklı düzenleme yapmış olması ihtimalini doğurur ki bunu kabul etmek mümkün değildir. Bu nedenle Kanun’un 145 ve 146. maddeleri sanık mazeretsiz olarak gelmezse şeklinde yorumlanmalıdır. Belirtelim ki kovuşturma evresinde sanık için geçerli bu husus soruşturma evresi için de geçerli olmalı ve şüpheli ancak mazeretsiz olarak gelmezse hakkında

Cumhuriyet Savcısı ya da sulh ceza hakimince zorla getirme kararı verilebilmelidir.

Belirtelim ki “mazereti olmaksızın gelmezse” ibaresinin sadece tutuklu olmayan sanıklara gönderilecek çağrı kağıdında yazması doğaldır. Zira tutuklu sanığın gelmemesinde kural olarak herhangi bir mazeret olması düşünülemez. Ancak elbette ki sanığın örneğin hasta olması durumunda sanık zorla mahkemeye götürülememelidir. Bu durumda da sanığın hastalığıyla ilgili durum tutukevi idaresi tarafından mahkemeye bildirilmelidir.

Belirtilmesi gereken bir konu CMK’nın 195. maddesinde yer alan sanığın yokluğunda duruşma yapılabileceğini belirten düzenlemedir. Buna göre, *“suç, yalnız veya birlikte adli para cezasını veya müsadereyi gerektirmekte ise, sanık gelmese bile duruşma yapılabilir. Bu gibi hallerde sanığa gönderilecek davetiyede gelmese bile duruşmanın yapılacağı yazılır”*. Kural sanığın duruşmaya gelmesi olduğuna ve sanık gelmediğinde zorla getirilme kararı verilmesi olduğuna göre burada sanığın gelme zorunluluğuna bir istisna getirilmiştir. Öyleyse suç, yalnız veya birlikte adli para cezasını veya müsadereyi gerektirmekteyse sanık hakkında zorla getirme kararı verilemeyecektir³³.

³³ “...Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 22.12.2008 tarihli ve 2008/17373-19216 sayılı ilamında da belirtildiği üzere, atılı suç yönünden yapılan yargılamada; aynı suçtan mükerrir olmayan sanıklara, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 195. maddesinde belirtilen açıklamanın yer aldığı duruşma çağrı kağıdının, Tebligat Kanunu hükümlerine uygun şekilde tebliğ edilerek, duruşma gününden ve gelmese bile yokluğunda duruşma yapılacağından haberdar edilmesi ve bu tebligata karşın duruşmaya gelmemesi durumunda da yokluğunda duruşma yapılarak hüküm kurulması; aynı suçtan mükerrir olan sanıklar yönünden ise, 5271 sayılı Kanun’un 145. maddesinde belirtilen açıklamanın yer aldığı davetiye tebliğ edilerek ve tebligata karşın duruşmaya gelmemesi halinde 146. madde uyarınca zorla getirilerek sorgusunun yapılması gerektiği gözetilmeden, sanığın sorgusu yapılmadan hakkında hapis cezasına hükmedilmesinde, İsbet görülmemiştir, denilerek, anılan hükmün bozulması istenmiştir. Sonuç: Yüksek Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü’nün 17.04.2009 tarihli ve 4767/23839 sayılı yazıları ekindeki, aynı Mahkemenin 24.03.2009 tarihli yazılarında, katılan vekilinin 13.03.2009 tarihli dilekçesi ile sanık hakkındaki şikâyetten vazgeçildiğinin belirtilmiş olması karşısında, 3167 sayılı Kanunun 16c maddesinin 4. fıkrası 4. fıkrası hükmü gözetilerek gereğinin takdir ve değerlendirilmesi için dosyanın

Benzer bir durum sanığın duruşmadan bağışık (vareste) tutulduğu durumlar için söz konusudur. CMK'nın 196. maddesinde sanığın duruşmadan bağışık tutulması düzenlenmiş ve maddede yazılı hallerde sanık gelmeden de duruşma yapılabileceği belirtilmiştir. Burada her ne kadar belirtilen durumlarda sanığın artık zorla getirilemeyeceği sonucu çıkarılabilirse de CMK'nın 199. maddesindeki düzenlemeyle bu ihtimalin devre dışı bırakıldığı anlaşılmaktadır. Buna göre, “*Mahkeme sanığın hazır bulunmasını ve zorla getirme kararı veya yakalama emriyle getirilmesine her zaman karar verebilir*”³⁴. Maddede açıkça yazmasa da Mahkemenin sanığı sadece gerekli durumlarda zorla getirebileceği şeklinde anlaşılmalıdır. Aksi taktirde koruma tedbirlerinin ölçülü olması kuralıyla bağdaşmayan bir durum ortaya çıkacaktır.

incelenmeksizin Adalet Bakanlığına gönderilmek üzere, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı makamına TEVDİİNE, 02.11.2009 tarihinde oybirliği ile karar verildi”. Y. 10. CD., 02.11.2009 T., 2009/6183 E., 2009/16651 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

³⁴ “*Davacının tazminat talebinin reddine ilişkin hüküm, davacı vekili tarafından temyiz edilmekle, dosya incelenerek gereği düşünüldü; 5271 sayılı CMK'nın “Mahkeme, sanığın hazır bulunmasına ve zorla getirme kararı veya yakalama emriyle getirilmesine her zaman karar verebilir.” şeklindeki 199. maddesi uyarınca mahkemece, kovuşturma evresinde sanığın hazır bulunmasına her zaman karar verilebilmesi ve hakkında zorla getirme veya yakalama müzekkeresi düzenlenmesi mümkün olmakla tebliğnamede bozma öneren görüşe iştirak edilmemiştir. Yapılan incelemeye, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre, mahkemece tazminat isteme şartlarının oluşmadığı gerekçeleri gösterilerek davanın reddine karar verilmesinde usul ve kanuna aykırı yön bulunmadığından, davacı vekilinin tüm temyiz itirazlarının reddiyle hükmün isteme aykırı olarak ONANMASINA, 06/11/2017 tarihinde oybirliğiyle karar verildi”. Y. 12. CD., 06.11.2017 T., 2017/468 E., 2017/8444. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>*

VII. TANIĞIN ZORLA GETİRİLMESİ

Tanıklar da kural olarak çağrı kâğıdıyla³⁵ çağrılır ve gelmemesinin sonuçları da bildirilir (CMK m. 43/1). Usulüne uygun olarak çağrılıp da gelmeyen tanıklar zorla getirilir (CMK m. 44/1). CMK benzer düzenlemeyi 146/7 maddesinde de yapmıştır: “*Çağrıya rağmen gelmeyen tanık... ile ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebilir*”. Kanun 44. maddede “zorla getirilir” diyerek zorla getirme fiiline atıf yaparken 146/7 maddede “zorla getirme kararı”ndan bahsetmektedir. Kanaatimizce 44. maddedeki düzenlemeyi de “zorla getirme kararı” olarak anlamak gerekir. Bir diğer ifadeyle tanığın zorla getirilebilmesi için önce zorla getirme kararının alınması gerekir.

CMK’nın 43/2 maddesine göre tanıklar telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlarla da çağrılabilir. Ancak bu taktirde çağrı kağıdına bağlanan sonuçlar uygulanmayacaktır. Dolayısıyla bu suretle çağrılan tanıklar gelmediğinde zorla getirilmeleri de mümkün değildir.

Tanıklarla ilgili olarak 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun’unun 245. maddesinde zorla getirme kararına benzeyen bir kurum olarak “çağrıya uyma zorunluluğu” düzenlenmiştir. Buna göre, “*Çağrıya Uyma Zorunluluğu m. 245: Kanunda gösterilen hükümler saklı kalmak üzere, tanıklık için çağrılan herkes gelmek zorundadır. Usulüne uygun olarak çağrıldığı hâlde mazeret bildirmeksizin gelmeyen tanık zorla getirilir, gelmemesinin sebep olduğu giderlere ve beşyüz Türk Lirasına kadar disiplin para cezasına hükmolunur. Zorla getirtilen tanık, evvelce gelmemesini haklı gösterecek sebepleri sonradan bildirirse, aleyhine hükmedilen giderler ve disiplin para cezası kaldırılır*”³⁶.

³⁵ Sanığın zorla getirilmesi bakımından davetiye tabiri kullanılırken tanıklar için çağrı kağıdı denmesi eleştirilmiştir. Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, op. cit., s.851.

³⁶ “*Davacı-davalı kadının delil listesinde bildirdiği tanıklarından S.. Y.. usulüne uygun davetiye tebliğine rağmen gelmemiş; diğer davacı-davalı tanıkları Ceyda ., Neriman .ve Aslan ..'a ise davetiye dahi çıkarılmamıştır. Davalı-davacı tanığı Ö.. T.. ise, kendisine yapılan tebligat üzerine duruşmaya katılmayacağına dair mazeret bildirmiş; bu tanık hakkında zorla getirme emri (HMK. md.245) düzenlenmiş fakat kolluk tarafından zorla getirme müzekkeresine herhangi bir cevap verilmeden, mahkeme bu tanığın dinlenilmesine dair talebi reddetmiştir. Taraflar, bu tanıklarının dinlenmesinden vazgeçmedikleri gibi Hukuk Muhakemeleri*

Tanıkların önce ihtarlı çağrı kağıdıyla çağrılmadan doğruya zorla getirilmesi de mümkündür. Buna göre tutuklu işlerde tanıklar için doğrudan zorla getirme kararı verilebilir. Karar yazısında bu yoldan getirilmenin nedenleri gösterilir (CMK m. 43/1)³⁷. Ayrıca mahkeme de duruşmanın devamı sırasında hemen dinlenmesi gerekli görülen tanıkların belirteceği gün ve saatte hazır bulundurulmalarını görevlilere yazılı olarak emredebilir (CMK m. 43/3).

Tanıkları zorla getirme yetkisine sahip olanlar Cumhuriyet savcısı, hakim ve mahkemedir (CMK m. 43/5, m. 146/7)³⁸. Kolluğun tanık dinleme yetkisi olmadığı gibi zorla getirme kararı alması da mümkün değildir.

Soruşturma evresinde tanık dinlemeye yetkili makamlar Cumhuriyet savcısı³⁹ ve sulh ceza hakimidir. Bu makamlar tutuksuz

Kanununun 241. maddesi koşullarının da gerçekleşmediği anlaşılmıştır. O halde, mahkemece, kendilerine usulüne uygun olarak tebligat yapılan davacı-davalı tanığı S. Y. ve davalı-davacı tanığı Ö. T.'un ihzar edilmeleri (HMK. md. 243, 245), diğer davacı-davalı tanıkları Ceyda ., Neriman. ve Aslan .'ın ise, usulüne uygun şekilde duruşmaya davet edilmeleri, tüm tanıklar dinlenip sonucuna göre hüküm tesisi gerekirken, eksik incelemeyle yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir. SONUÇ: Temyiz edilen hükmün yukarıda gösterilen sebeple BOZULMASINA". Y. 2. H.D., 25.06.2014 T., 2014/3529 E., 2014/14350 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

³⁷ HMK'nın 243. maddesinde de tanıkların önce davetiye ile çağrılması düzenlenmiştir. Buna göre; “*Tanığın davet edilmesi: (1) Tanık davetiye ile çağrılır. Ancak, davetiye gönderilmeden taraflarca hazır bulundurulmuş tanık da dinlenir. Şu kadar ki, tanık listesi için kesin süre verildiği ve dinlenme gününün belirlendiği hâllerde, liste verilmemiş olsa dahi taraf, o duruşmada hazır bulundurursa tanıklar dinlenir*”.

³⁸ Öztürk vd., op. cit., s. 504.

³⁹ 19.12.2006 tarihli 5560 sayılı Yasa ile CMK'nın 146/4 ve 5. fıkralarında değişiklik yapılmadan kısa bir süre önce verdiği kararında Yargıtay tanık hakkında zorla getirme kararını ancak hakimın verebileceğine hükmetmiştir: “*Yaralama ve tehdit suçlarından şüpheli hakkında Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2006/148 sayılı soruşturma sırasında, çağrı tebliğine rağmen gelmeyen tanık hakkında vuku bulan zorla getirilmesi talebinin, adı geçenin, ikamet ettiği yer ve nüfusa kayıtlı olduğu yerden adresinin araştırılıp neticesine göre yakalama istenmesi gerekirken, şüphelinin bulunabileceği yerler araştırılmaksızın yakalama müzekkeresi çıkarılmasının usul ve yasaya aykırı olduğundan bahisle*

işlerde öncelikle çağrı kağıdı göndermek zorundadır. Tutuklu işlerde ise hem Cumhuriyet savcısının hem de sulh ceza hakiminin çağrı kağıdı göndermeden zorla getirme kararı alma yetkisi vardır. Yukarıda değindiğimiz gibi kanaatimizce sulh ceza hakimi ancak zorunluluk savcısı⁴⁰ (CMK m.163) olarak hareket ettiği durumlarda zorla getirme kararı alabilir. CMK'nın 163. maddesine göre görev yaptığı hallerde ise doğrudan karar alma yetkisi bulunmaktadır.

reddine dair, Eskişehir 3. Sulh Ceza Mahkemesinin 12.05.2006 tarihli ve 2006/621 sayılı müteferrik kararına karşı 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 44. maddesi gereğince tanık hakkında Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından da zorla getirme kararı verebileceği cihetle, itirazın keza reddine ilişkin, Eskişehir 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 23.05.2006 tarihli ve 2006/125 müteferrik sayılı karar aleyhine Yüksek Adalet Bakanlığınca verilen 26.09.2006 gün ve 43554 sayılı kanun yararına bozma talebine dayanılarak C. Başsavcılığının 13.10.2006 gün ve 2006/233190 sayılı ihbarnamesiyle daireye gönderilmekle okundu;

*Mezkur ihbarnamede; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa göre, soruşturma işlemlerinin yapılmasından Cumhuriyet Savcısı, sorumlu olmakla birlikte Cumhuriyet Savcısının soruşturma sırasında ne şekilde hareket etmesi gerektiğini belirten kuralların anılan Kanunun birinci kitabında, düzenlendiği bu düzenlemelerden bazılarına göre gözlem altına alma için 74. moleküller genetik inceleme için 79. yakalama emri için 98. el koyma için 127. maddesi hükümleri gereğince hakim kararı alındığı nazara alındığında, hürriyeti kısıtlama sonucunu doğurabilecek zorla getirme emri için hakim kararı gerekmesinin tabi olduğu dolayısıyla ifadelerine başvurulmak üzere çağrı gönderilen şüphelilerin gelmemesi üzerine zorla getirilmeleri için 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 146. maddesi gereğince mahkemece zorla getirme kararı verilmesi gerekeceği gibi aynı kanunun 44. maddesine göre usulüne uygun olarak çağrılıp da mazeretini bildirmeksizin gelmeyen tanıkların zorla getirileceğinin belirtilmesi karşısında, **tanık hakkında da hürriyeti kısıtlama sonucunu doğurabilecek zorla getirme emri için hakim kararı gerektiği gözetilmeden itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden** 5271 Sayılı CMK. nun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu kanun yararına bozma talebine dayanılarak ihbar olunmuştur... Kanun yararına bozma istemindeki düşünce, dosya içeriğine göre yerinde görüldüğünden...". Y. 2. CD., 04.12.2006 T., 2006/9178 E., 2006/19581 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>*

⁴⁰ CMK'nın 163. maddesinde böyle bir tabir geçmese de sulh ceza hakiminin 163. madde kapsamındaki görevi sırasında kendisine uygulamada zorunluluk savcısı denilmektedir.

Kovuşturma evresinde ise tanık hakkında zorla getirme kararı alma yetkisi mahkemededir. Mahkeme bunu istem üzerine ya da resen yapabilir. Mahkemenin de tutuksuz işlerde öncelikle çağrı kağıdı göndermesi ve çağrı kağıdına da gelmediğinde zorla getirileceğini yazması gerekir. Tutuklu işlerde ise mahkeme çağrı kağıdı göndermeden doğrudan doğruya zorla getirme kararı alabilir.

CMK'nın 43/3 maddesinde, “*Mahkeme, duruşmanın devamı sırasında hemen dinlenilmesi gerekli görülen tanıkların belirteceği gün ve saatte hazır bulundurulmasını görevlilere yazılı olarak emredebilir.*” Bu maddedeki “*hazır bulundurulmasını yazılı olarak emretme*”yi zorla getirme kararı olarak anlama gerekir.

Kovuşturma evresinin duruşma hazırlığı evresinde naip hakim ya da istinabe yoluyla da tanığın dinlenilmesi mümkündür. CMK'nın 180. maddesine göre “*Hastalık veya malullük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle bir tanık veya bilirkişinin uzun ve önceden bilinmeyen bir zaman dilimi için duruşmada hazır bulunmasının olanaklı bulunmayacağı anlaşılırsa, mahkeme onun bir naiple veya istinabe yoluyla dinlenilmesine karar verebilir*”. Bu durumda da zorla getirme yetkisi mahkemededir. Mahkeme tutuksuz işlerde öncelikli olarak çağrı kağıdı göndermesi ve çağrı kağıdına tanık gelmediğinde zorla getirilebileceğini yazılması gerekir. Tutuklu işlerde ise doğrudan zorla getirme kararı verilebilecektir. Naip hakimin dinlemesi durumunda çağırın makam ile tanığı dinleyecek olan makam farklı olacaktır. İstinabe yoluyla dinlenilmesi durumunda ise tanığı dinleyecek olan makamın da tanığı öncelikle çağrı kağıdı ile çağırması gelmediğinde ise zorla getirileceğini çağrı kağıdına yazması gerekir. Tutuklu işlerde ise tanık hakkında doğrudan doğruya zorla getirme kararı verilebilecektir.

CMK'nın 43. maddesinde “*mazeretini bildirmeksizin gelmeyen tanıklar zorla getirilir*” denirken 146/7 maddesinde böyle bir ibareye yer verilmemiştir. Kanaatimizce 146. maddede geçmese de ancak geçerli bir mazereti bulunmayan tanıkların zorla getirilmesine karar verilebilir. Bunun için tanıklara gönderilen çağrı kağıdına “*mazeretleri bulunmaksızın*” ibaresinin yazılması gerekir. Çağrı kağıdında belirtilen gün ve saatte gelemeyecek olan ve bunun için geçerli mazeretini bildiren tanık hakkında zorla getirme kararının verilememesi gerekir.

Tanıkların gelmemesini mazur gösteren sebepler tanıklar için öngörülen yaptırımların uygulanmasından sonra yani tanık gelmemenin doğurduğu masrafları ödedikten ve zorla getirildikten sonra bildirilmiş ve bunun delilleri gösterilmişse diğer yaptırımlar gibi zorla getirme kararı da

geri alınır⁴¹. Karar uygulanmış ve tanık zaten zorla getirilmişse kanaatimizce ifadesi alınmamalı ve prosedür tekrar işletilmelidir.

VIII. BİLİRKİŞİNİN ZORLA GETİRİLMESİ

CMK'nın 146. maddesinde haklarında zorla getirme kararı verilebilecekler arasında bilirkişi de sayılmıştır (CMK m. 146/7). Tanıklara ilişkin hükümler CMK'da bilirkişiler için yapılan düzenlemelere aykırı olmamak şartıyla bilirkişiler için de uygulanır (CMK m. 62).

Bilirkişi görevlendirmeye yetkili makamlar kural olarak hakim ve mahkemedir (CMK m.63/2). Ancak soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı da bilirkişi görevlendirebilecektir (CMK m.63/3).

Mahkeme, her zaman bilirkişinin duruşmada dinlenilmesine karar verebileceği gibi ilgililerden birinin istemesi halinde de açıklamalarda bulunmak üzere duruşmaya çağırabilir (CMK m. 68/1). Bilirkişinin çağırılması da kural olarak çağrı kağıdıyla olacaktır. Usulünce çağırıldığı halde gelmeyen veya gelip de yeminden, oy ve görüş bildirmekten çekinen bilirkişiler hakkında 60. maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanır (CMK m. 71). Bir görüşe göre, 71. maddenin tanıklar hakkında düzenlenmiş bulunan 60. maddeye atıf yapmış olması nedeniyle CMK bilirkişiler hakkında zorla getirme kararı verilmesinin önünü kapatmıştır. Zira 60. madde “*yasal bir sebep olmaksızın tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık*” demek suretiyle sadece tanıklıktan veya yeminden çekinmenin yaptırımlarını düzenlemiştir⁴². Tanığın gelmemesi durumunda uygulanacak yaptırım ise 43. maddede düzenlemiştir. 71. madde 43. maddeye atıf yapmadığı için bilirkişiler için tanıkların gelmediğinde uygulanacak olan zorla getirme usulü de uygulanamayacaktır. Ancak kanaatimizce 146/7. madde açıkça zorla getirme kararı verilebilecekler arasında bilirkişiyi de saydığı için bu yorum kabul edilemez. Kaldı ki 60. maddede zaten tanıkların gelmemesi hakkında uygulanacak yaptırımdan değil sadece tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık hakkında uygulanacak yaptırımlar düzenlenmiştir. Ayrıca duruşmada sözlülük ilkesinin tam

⁴¹ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *op. cit.*, s. 854.

⁴² Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *Ibid.*, s. 855. Aynı yönde Öztürk vd., *op. cit.*, s. 505.

uygulanabilmesi için gerektiğinde mutlaka bilirkişilerin de dinlenmesi gerekir. Çağrıldığında kendi iradesiyle gelmeyen bilirkişinin bu ilkenin gerçekleştirilebilmesi bakımından zorla getirilebilmesi gereklidir. Ancak yine de bu türden bir karışıklığa sebebiyet vermemek için 71. maddede 43. maddeye de atıf yapılması doğru olurdu. Zira 71. maddede sadece görüş bildirmekten veya yeminden çekinen bilirkişiden değil “çağrıldığı halde gelmeyen” bilirkişiden de söz edilmektedir. Ancak kanaatimizce de 60. maddede disiplin hapsi düzenlenmediği için zorla getirilen bilirkişiye bir de niye gelmedin diye disiplin hapsi uygulanamaz⁴³.

IX. MAĞDUR VE ŞİKAYETÇİNİN ZORLA GETİRİLMESİ

Mağdur ve şikayetçi hakkında zorla getirme kararı ile ilgili düzenlemeler CMK’nın 44, 146/7, 233. maddelerinde yer almaktadır. CMK’nın 233. maddesinde mağdur ile şikayetçinin çağrılması düzenlenmiştir. Buna göre, “(1) Mağdur ile şikayetçi, cumhuriyet savcısı veya mahkeme başkanı veya hakim tarafından çağrı kağıdı ile çağrılıp dinlenir. (2) Bu hususta yapılacak çağrı bakımından tanıklara ilişkin hükümler uygulanır”. Tanıkların çağrılmasıyla ilgili usul ise CMK’nın 44. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; “Usulüne uygun olarak çağrılıp da mazeretini bildirmeksizin gelmeyen tanıklar zorla getirilir ve...”. 146/7inci madde ise “çağrıya rağmen gelmeyen tanık, bilirkişi, mağdur ve şikayetçi ile ilgili olarak da zorla getirme kararı verilebilir” diyerek mağdur ve şikayetçiyi de hakkında zorla getirilme kararı verilebilecekler arasında saymıştır.

Yukarıda şüpheli ve sanıkların çağrı kağıdıyla çağrılmalarına rağmen gelmemeleri durumuyla ilgili olarak 146. maddede tanıklarda olduğu gibi “mazereti olmaksızın” ibaresine yer verilmediğini ancak maddeyi bu şekilde anlamak gereğinden bahsetmiştik. Buna göre şüpheli ve sanıklara gönderilecek davetiyeye “mazereti olmaksızın” ibaresinin eklenmesi gerekir. Aynı şekilde mağdur ve şikayetçiye gönderilecek çağrı

⁴³ Bkz. Öztürk vd., op. cit., s. 505: “Gelmeme halinde zorlama hapsi olmaz. Olmasının bir anlamı yoktur. Zira zorlama hapsi için şüpheli, veya sanığın gelmiş olması gerekir. Çağrıldığı halde gelmediği için zorla getirilen bilirkişiye bir de zorlama hapsi uygulanırsa bu tedbir olmaktan çıkar ve gelmemenin cezası olur ki CMK bir Ceza Kanunu değildir”.

kağıdına⁴⁴ “mazereti olmaksızın” ibaresinin eklenmesi doğru olacaktır. Hukuken geçerli bir mazereti olan mağdur ya da şikayetçinin buna rağmen zorla getirilmesi ölçülülük ilkesine aykırı aşırı bir uygulama olacaktır.

Mağdur veya şikayetçinin önce ihtarlı çağrı kağıdıyla çağrılmadan doğruya zorla getirilmesi de mümkündür. Buna göre tutuklu işlerde mağdur veya şikayetçiler için zorla getirme kararı verilebilir⁴⁵. Karar yazısında bu yoldan getirilmenin nedenleri gösterilir (CMK m. 233 delaletiyle CMK m. 43/1).

CMK’nın 146/4 maddesine göre, mağdur ve şikayetçi hakkında zorla getirme kararı verebilecek makamlar Cumhuriyet savcısı⁴⁶, hakim

⁴⁴ CMK’nın 145. maddesinde ifadesi alınacak ya da sorgusu yapılacak kişinin “davetiye” ile çağrılacağından bahsedilmekte iken suçun mağduru ile şikayetçinin çağrılması başlıklı 233. maddede bu kişilerin çağrı kağıdıyla çağrılacağından bahsedilmektedir. Yine 233/2 maddenin atfı yaptığı tanıklara ilişkin hükümlerde de tanıkların çağrı kağıdıyla çağrılacakları belirtilmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi kanun koyucunun 145. maddede de “çağrı kağıdı” ibaresini kullanması terim birliği açısından doğru olurdu.

⁴⁵ “Sanıklar ve suça sürüklenen çocuğun tutuklu olmaları nedeniyle, müştekiler ..., ..., ... ve ...’e duruşma gününü bildiren tebligat gönderilmeden doğrudan zorla getirilmelerine karar verildiği, ancak müşteki ...’ün ... ilinde öğrenci olması, müşteki ...’ün işi nedeniyle geçici olarak ilçe dışında olması, müştekiler ... ve...’ın ...’dan ayrılmış olmaları nedeniyle zorla getirme kararlarının yerine getirilmediği, müştekiler ... ve...’ın bilinen adreslerine talimat yazıldığı, talimat mahkemelerince işin tutuklu olması nedeniyle müştekilerin zorla getirilmesine karar verildiği ancak bu kararların da yerine getirilmediği anlaşılmakla, katılan sıfatını alabilecek şekilde suçtan zarar gören, davaya katılma ve 5271 sayılı CMK’nın 260/1. maddesi uyarınca yasa yollarına başvurma hakkı olan müştekilerin yöntemine uygun şekilde anılan Kanun’un 234/1-b-1. maddesi uyarınca sanıklar ve suça sürüklenen çocuklar hakkında açılan davalardan haberdar edilmediğinin ve davalara katılmaları için olanak tanınmadığının anlaşılması karşısında, yokluklarında verilen kararın da müştekilere tebliğ edildiğine dair dosya içerisinde bilgi ve belge de bulunmadığından, varsa eklenmesi, aksi halde gerekçeli kararın usulüne uygun olarak müştekiler ..., .. ve ...e tebliğ edilmesi..”. Y. 2. CD., 30.05.2016 T., 2016/5634 E., 2016/10238 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>.

⁴⁶ “Cinsel istismar suçundan dolayı G. Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen 2006/16511 sayılı soruşturma sırasında, müşteki ifadesi alınmak üzere

ve mahkemedir. CMK'nın 233. maddesinde ise mağdur ve şikayetçiyi çağrı kağıdı ile çağırıp dinleyebilecek olan makamlar Cumhuriyet savcısı veya *mahkeme başkanı* veya hakim olarak belirtilmiştir. Kanaatimizce

usulüne uygun çağrı kağıdı ile çağrılmasına rağmen Cumhuriyet Savcılığına gelmemesi sebebiyle zorla getirilmesine karar verilmesi talebinin, Cumhuriyet Savcısının zorla getirme yetkisi olduğu, bu hususta mahkeme kararı gerekmediğinden bahisle reddine dair, G. I. Sulh Ceza Mahkemesinin 3.10.2006 gün ve 2006/2095 değişik iş sayılı kararma yönelik itirazın reddine ilişkin G. I. Asliye Ceza Mahkemesinin 6.10.2006 gün ve 2006/122 müteferrik sayılı kararının; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre soruşturma işlemlerinin yapılmasından Cumhuriyet Savcısı sorumlu olmakla birlikte, Cumhuriyet Savcısının soruşturma sırasında ne şekilde hareket etmesi gerektiğini belirten kuralların anılan Kanunun birinci kitabında düzenlendiği, bu düzenlemelerden bazılarına göre; gözlem altına alma için 74, moleküler genetik inceleme için 79, yakalama emri için 98, el koyma için 127. maddeleri gereğince hakim kararı arandığı, keza anılan Kanun'un 233/2. maddesine göre çağrıya rağmen gelmeyen mağdur ve şikayetçi için tanıklara ilişkin hükümlerin uygulanacağını belirtildiği. Kanun'un "çağrıya uymayan tanıklar" başlıklı 44/1.maddesinde usulüne uygun olarak çağrılıp da mazeretini bildirmeksizin gelmeyen tanıkların zorla getirileceğinin hüküm altına alınmış olması karşısında, hürriyeti kısıtlama sonucunu doğurabilecek zorla getirme emri için hakim kararı gerekmesinin tabii olduğu, dolayısıyla ifadesine başvurulmak üzere çağrı gönderilen müştekinin gelmemesi üzerine zorla getirilmesi için 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 233/2 ve 44/1.maddeleri gereğince mahkemece zorla getirme kararı verilmesi gerektiği gözetilmeden, itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden bahisle 5271 sayılı Ceza-Muhakemesi Kanunu'nun 309. maddesi gereğince bozulması lüzumu Yüksek Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ifadeli 28.11.2006 gün ve 056019 sayılı kanun yararına bozmaya atfen C.Başsavcılığından tebliğname ile daireye ihbar ve dava evrakı ile birlikte tevdi kılınmakla gereği düşünüldü:

Ifadesine başvurulmak üzere çağrı gönderilen müştekinin gelmemesi üzerine, zorla getirilmesi yetkisi 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 Sayılı Yasanın 20. maddesiyle değişik 5271 Sayılı CMK.nun 146.maddesinin 4. ve 5.fıkralarıyla ve eklenen 7. fıkrasıyla C. Savcısına da tanınmış olduğu ve bu nedenle G. I.Asliye Ceza Mahkemesinin itirazın reddine dair kararında bir isabetsizlik bulunmadığının anlaşılması karşısında Kanun yararına bozma isteyen düşünceye iştirak edilmediğinden talebin CMUK.nun 309.maddesi gereğince REDDİNE..." Y. 5. CD., 05.02.2007 T., 2007/542 E., 2007/595 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

burada mağdur veya şikayetçiyi çağırabilecekler bakımından bilinçli bir tercih yapılmamıştır. Bu bakımdan mağdur veya şikayetçiyi çağırabilecek olan ve haklarında zorla getirme kararı verebilecek olan makamlar CMK'nın 146/4. maddesine göre belirlenmelidir. Buna göre soruşturma evresinde mağdur veya şikayetçiyi çağırabilecek makamlar Cumhuriyet savcısı ve hakim (sulh ceza hakimi) iken kovuşturma evresinde mahkeme olarak anlaşılmalıdır.

Mağdur veya şikayetçi hakkında şüpheli ve sanıkta olduğu gibi ilk işlem olarak yani hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan şüpheli veya sanığın davetiye gönderilmeden doğrudan zorla getirme kararı verilmesi uygulanamaz. Mağdur veya şikayetçi hakkında zorla getirme ikincil işlem olarak yani usulüne uygun olarak çağrı kağıdıyla çağırılmasına rağmen mazeretsiz olarak gelmeyen mağdur veya şikayetçi hakkında uygulanabilir. Yargıtay şikayetçiye usulüne uygun bir çağrı kağıdıyla çağrılmayan şikayetçi hakkında zorla getirme kararı verilmesi ve bunun uygulanmasını hatalı bulmuş ve bu durumda şikayetçinin davadan haberdar edilmediğinin kabulünün gerekeceği ve davaya katılma bakımından da bu hususun dikkate alınması gerektiğini⁴⁷ ve ayrıca bu

⁴⁷ “...müştekinin soruşturmada bildirdiği adrese yapıldığı adresin yetersiz olması nedeniyle iade olunması üzerine MERNİS adresine tebliğ yapılmaksızın zorla getirme kararının verildiği ancak zorla getirme kararı üzerine kolluk tarafından tutulan tutanaklarda müştekinin imzasının bulunmaması nedeniyle müştekinin sanık hakkında açılan davadan haberdar edilmediğinin kabulü gerekeceği, bu şekilde katılan sıfatını alabilecek şekilde suçtan zarar gören müştekinin yöntemine uygun şekilde açılan davadan haberdar edilmediği ve davaya katılması için olanak tanınmadığı gerekçeli kararın da kendisine tebliğ edilmediğinin anlaşılması karşısında, gerekçeli kararın usulüne uygun olarak müştekiye tebliğ edilmesi, tebellüğ belgesi ile verilmesi halinde temyiz dilekçesi de eklenerek, bu hususta ek tebliğname de düzenlendikten sonra incelenmek üzere iadesinin mahallince sağlanması için dosyanın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE, 17/12/2019 tarihinde oybirliğiyle karar verildi”. Y. 2. CD., 17.12.2019 T., 2019/0666 E., 2019/19548 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> “Şikayetçinin, usulüne uygun davetiye tebliğine ve zorla getirme yazısına rağmen duruşmalara gelmemesi ve şikayetini bildirerek talepte bulunmaması sebebiyle katılan sıfatını kazanmadığı anlaşılmakla, şikayetçi vekilinin temyiz talebinin, CMUK'nın 317. maddesi uyarınca REDDİNE, 09.06.2010 tarihinde oybirliğiyle karar

kişinin davayı temyiz hakkına sahip olduğunu⁴⁸ belirtmiştir. Ancak usulüne uygun zorla getirme kararlarına rağmen duruşmalara gelmeyen tanığın katılan sıfatını alamayacağından temyiz hakkı da bulunmadığına karar vermiştir⁴⁹.

Eğer mağdur ya da şikayetçi zorla getirme kararına rağmen bulunamaz veya kasıtlı olarak saklanırsa, mahkeme bu durumu değerlendirerek şikayetçinin ifadesi olmadan yargılamaya devam edebilir. Ancak bazı durumlarda şikayetçinin ifadesi hayati öneme sahipse mutlaka getirtilip mahkemede dinlenmesi gerekir. Bu durumda mağdur veya şikayetçiler için de tanıklar hakkında uygulanan yaptırımlar uygulanabilir. Yani gelmemesinin sebep olduğu giderler kendisinden istenebilir.

X. ZORLA GETİRME KARARININ UYGULANMASI

Şüpheli ve sanık hakkında verilen zorla getirme kararında şüphelinin açıkça kim olduğu, gerektiğinde eşkali, işlediği iddia edilen suç ve zorla getirilmesinin nedenleri yer almalıdır (CMK m. 146/2). Bu

verildi". Y. 9 CD., 09.06.2010 T., 2009/20876 E., 2010/6986 E.
<https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁴⁸ "Soruşturma aşamasında şikayetçi olduğu halde, sanığın tutuklu olması sebebiyle doğrudan tensiple zorla getirilmesine karar verilen ancak hakkında çıkan zorla getirme emrine olumsuz yanıt verildiğinden bahisle yokluğunda karar verilen ve bu suretle kamu davası kendisine usulüne uygun olarak bildirilmeyen müştekinin verilen kararı temyiz hakkı olduğu ve yokluğunda verilen kararın müştekiye tebliğ edildiğine dair dosya içerisinde bilgi ve belge bulunmadığından gerekçeli kararın müştekiye tebliğ edilerek, tebellüğ belgesi ile verilmesi halinde temyiz dilekçesi de eklendikten sonra incelenmek üzere iadesinin sağlanması için mahalline gönderilmek üzere dosyanın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE" Y. 2. CD. 12.10.2015 T., 2014/14180 E., 2015/17810 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁴⁹ "Temyiz edenin, tüm çağrı ve zorla getirme kararlarına karşın duruşmalara gelmediği ve yöntemince kamu davasına katılmadığı anlaşıldığından, 5320 sayılı Kanunun 8/1 ve 1412 sayılı CMUK'nın 317. maddeleri uyarınca tebliğnameye uygun olarak, mağdur ... vekilinin TEMYİZ İSTEĞİNİN REDDİNE, 12/02/2014 tarihinde oybirliğiyle karar verildi" Y. 4. CD., 12.02.2014 T., 2012/33938 E., 2014/4348 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

maddenin tanık, bilirkişi ve mağdur veya şikayetçi bakımından aynen uygulanması mümkün değildir. Elbette bu kişilere gönderilecek çağrı kağıdında bunların isimleri, adresleri ve hangi suç ile ilgili olarak ifadeye çağrıldıkları ve zorla getirilme sebepleri yazılmalıdır; ancak şüpheli ve sanık gibi eşkallerinin de yazılması aşırı bir uygulama olur ve yapılmaması gerekir.

Zorla getirme kararı kolluk görevlileri tarafından ilgili kişinin tutulması yoluyla uygulanır. Zorla getirme kararının bir örneği hakkında zorla getirme kararı alınan kişilere verilir (CMK m. 146/3). Zorla getirme kararını uygulayacak olan kolluğun kararı tebliğ edeceği kişinin kimliğini araştırması ve bunu tespit etmesi gerekir. Yargıtay da üzerinde kimliği olmayan kişi hakkında zorla getirme kararının uygulanmasını yanlış bulmuştur⁵⁰.

Fiili hizmette bulunan yani muvazzaf olan askerler hakkındaki zorla getirme kararı askeri makamlar aracılığıyla infaz olunur (CMK m. 44/2). Bu madde her ne kadar tanıklarla ilgili olarak düzenlenmişse de hakkında zorla getirme kararı verilebilecek diğer kişiler yani şüpheli, sanık ve mağdur ya da şikayetçi bakımından da uygulanabilir⁵¹.

⁵⁰ “Denetim süresi içerisinde suç işleyen sanığın duruşmaya çağırılması, varsa diyecekleri sorularak yapılan yargılama sonucuna göre yeniden hüküm kurulması ve bu hükmün açıklanması gerektiği gözetilmeden, zorla getirme kararı üzerine kolluk görevlileri tarafından 25.11.2014 tarihli duruşmada hazır edilen ancak üzerinde kimliğinin olmadığını belirten sanığın kimlik tespitinin yaptırılmaması ve ne şekilde zorla getirme kararının infaz edildiğinin araştırılmaması suretiyle savunma hakkının kısıtlanması, – zorla getirme kararı itiraz dilekçesi örneği”. Y. 4. CD., 2016/12291 E., 2017/13792 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁵¹ “Mahalli mahkemece verilen hüküm temyiz edilmekle evrak okunarak; Gereği görüşülüp düşünüldü; Sanığın tebligat tarihinde asker olduğunu ısrarlı biçimde bildirmesine, dosya içinde mevcut 24.04.2012 tarihli polis memuru ... tarafından tanzim olunan zorla getirme kararının infazı edilemediğine dair tutanakta “..adreste annesi ile görüşülmüş, oğlunun 3.5-4 aydır....Merkezde piyade askeri olduğunu” yazılmış bulunmasına karşılık, gerekçeli kararın tebliğ edildiği 29.05.2012 tarih itibariyle “annesi.... iş’te” olduğuna dair yazılı beyanı çeliştiği, bu nedenle adı geçen sanığın askerliğe başlama ve terhis tarihleri sorulup buna dair yazı cevabı alındıktan sonra dosyanın incelenmek üzere Dairemize gönderilmesi için, dosyanın tetkiksiz İADESİNE, 03.06.2015 gününde oybirliğiyle karar

Zorla getirme kararı ile çağrılan (kanun her ne kadar burada çağırma ifadesini kullanmışsa da bunu getirilmesi istenen şeklinde anlamak daha doğrudur) şüpheli, sanık, tanık, mağdur ve şikayetçi derhal, olanak bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmi dört saat içinde çağırılan hakim (sulh ceza hakimi) veya Cumhuriyet savcısının veya mahkemenin önüne götürülür ve sorgusu yapılır ya da ifadesi alınır (CMK m. 146/4). Burada geçen derhal kelimesini mümkün olan en kısa zamanda olarak anlamak gerekir. Bir diğer ifadeyle işlemin yapılmasını ve 24 saate kadar geciktirilmesini gerektiren engeller yoksa kişiyi hemen çağırılan makam önüne götürmek gerekir. Keyfi bir geciktirme görevi ihmal suçuna vücut verebileceği gibi duruma göre hürriyeti kısıtlama suçunu da oluşturabilir.

Zorla getirme bunun için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hakim veya Cumhuriyet savcısı tarafından sorguya çekilmenin veya ifade almanın sonuna kadar devam eder (CMK m. 146/5). Buradaki haklı görülecek bir zamanda başlar ifadesini nasıl anlamak gerekir? Yukarıda belirttiğimiz gibi günsüz zorla getirmelerde getirilecek kişinin derhal getirilmesi istendiği için verilen zorla getirme kararı üzerine gecikmeksizin kişinin kararda belirtilen adresine gidilmeli ve nasılsa 24 saate kadar vaktimiz var düşüncesi içine girilmemelidir. Kararı uygulayacak olan kolluk zorla getirme müzekkeresini alarak kendilerine verilen araç vs. imkanlarla ilgilinin adresine yolun durumuna göre yolda karşılanması gereken zorunlu ihtiyaçlar hariç gecikme göstermeden gitmelidir. Zorla getirme kararını yerine getiren kolluğun görevi kişileri çağırılan makamın önüne götürmekle sona ermez. Yetkili makam tarafından ifadesinin alınması ya da sorguya çekilmesinin sonuna kadar kolluğun ilgili kişinin makamın önünde hazır bulunmasını sağlaması zorunludur⁵².

verildi". Y. 3. CD., 03.06.2015 T., 2015/14864 E., 2015/18972 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁵² “Kaş Asliye Ceza Mahkemesinin 2009/805 Esas sayılı dosyası kapsamında 25/01/2011 tarihinde sanık sıfatıyla zorla getirilmesine karar verilen B.. Ç..’i duruşmada hazır etmekle görevli olan sanığın, zorla getirme müzekkeresine verilen cevapta mevcutlu olarak hazır edildiği belirtilen B.. Ç..’i duruşmada hazır etmeyerek görevini ihmal ettiği iddia edilen olayda; CMK’nın 146/5. maddesinde yer alan “Zorla getirme, bunun için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hakim, mahkeme veya Cumhuriyet Savcısı tarafından, sorguya çekilmenin veya ifade almanın sonuna kadar devam

CMK'nın 146/4. maddesinde yol süresi hariç denilmiş ancak yakalama ve gözaltına alma düzenlemesinde olduğu gibi yol süresi için 12 saat belirtmesi yapılmamıştır. Kanaatimizce ilgili düzenleme burada da uygulanabilir ve yol süresi en fazla 12 saat olarak kabul edilebilir. Ancak belirtilmelidir ki bu süre azami süredir. Öyleyse ilgili kişinin çağırın makam önüne götürülmesi ve ifadesinin alınması veya sorgusunun yapılması için toplam azami 36 saatlik bir süre bulunmaktadır. Kanunun “*yol süresi hariç en geç yirmi dört saat içinde çağırın hakim (sulh ceza hakimi) veya Cumhuriyet savcısının veya mahkemenin önüne götürülür ve sorgusu yapılır ya da ifadesi alınır*” (CMK m. 146/4) ifadesini bu şekilde anlamak gerekir. Aksi taktirde zamanı belirsiz bir ifade veya sorgu süreci gündeme gelecektir ki bu da koruma tedbirlerinin hiçbir şartına uymayacaktır.

Zorla getirme kararının özünde her ne kadar kişi hakkında zor kullanılması anlamı olsa da gerekmedikçe zor kullanılmamalıdır. Yani zorla getirilme kararı kendisine tebliğ edilen kişi gelmeyi açıkça kabul etmişse kişi üzerinde bir zor kullanmaya gerek yoktur. Ayrıca zor kullanma kararı kişinin özel hayatına müdahale edilmesini de gerektirmez. Öyleyse karar kişinin özel hayatına saygılı bir biçimde uygulanmalıdır. Zor kullanma ancak kişi açıkça gelmeyeceğini beyan etmişse veya bu yönde bazı hareketlerde bulunmuşsa örneğin kaçmaya çalışırsa mümkün olmalıdır. Kişi kapıyı açmamış ya da açtıktan sonra gelmeyeceğini bildirip kapıyı kolluğun yüzüne kapatmışsa kolluğun kapıyı zorlayarak vs. içeri girme yetkileri yoktur. Bunun için arama prosedürü başlatılmalıdır.

Zorla getirme kararının tebliği kişinin bildirdiği adrese veya MERNİS'te kayıtlı adresine gidilerek yapılmalıdır. Yanlış adrese yapılan

eder” şeklindeki hüküm nazara alındığında, sanığın görevinin duruşma sona erinceye kadar devam ettiği, bu nedenle eyleminin kanuna açıkça aykırılık teşkil ettiği gibi, zorla getirme işlemine konu yargılamanın uzamasına sebebiyet verdiği ve dosyadaki müştekilerin mağduriyetine sebep olduğu anlaşılmakla görevi kötüye kullanma suçunun tüm unsurlarıyla oluştuğu gözetilmeden dosya kapsamı ve oluşa uygun düşmeyen gerekçelerle yazılı şekilde beraet kararı verilmesi, Kanuna aykırı, O yer Cumhuriyet Savcısının temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden...”. Y. 5. CD.,26.03.2024 T., 2012/16084 E., 2014/3358 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

tebligat hukuki bir sonuç doğurmaz⁵³. Hakkında zorla getirme kararı verilen kişinin evde olmaması ya da evinden veya kamuya açık olmayan kapalı bir makamdan çıkmayı reddetmesi durumunda kişinin yakınlarından birisine zorla getirme kararı bildirilebilir. Ayrıca kişinin sokak park, AVM gibi kamuya açık hallerde bulunması durumunda kolluk bu kişiler hakkında gerekirse zor kullanabilecektir.

Zorla getirme kararının kişinin evinde bulunmamasından dolayı yerine getirilemediği durumlarda ilgili kişi hakkında yakalama emri düzenlenebilir⁵⁴. Ayrıca zorla getirme kararının uygulanamaması nedeniyle şüpheli veya sanığın ifadesi alınamamış ya da sorgusu yapılamamışsa bu durumda savunma hakkının kısıtlanmasına neden olacak şekilde yargılamaya onun yokluğunda devam edilerek karar verilmesi hukuka aykırıdır⁵⁵.

⁵³ “Ancak, Oluş ve dosya içeriğine göre, yakınının geçerli çağrı kağıdı tebliğine rağmen duruşmaya katılmaması üzerine hakkında iki defa zorla getirme kararı verildiği, zorla getirme emirlerinin çıkartıldığı adresin yakınana geçerli tebligat yapılan ve MERNİS adresi olan adresten farklı bir adres olduğu, yanlış adrese çıkartılan zorla getirme emirlerinin yerine getirilememesi sonucunda karar celsesinde “tüm aramalara rağmen ulaşılamaması” gerekçesi ile yakınının; yine olayın görgü tanığı olan ...’ın bilgi ve görgüsüne başvurulmadan tanığın dinlenmesinden vazgeçildiğinin anlaşılması karşısında; yakının ve tanık ...’ın olaya ilişkin beyanları alınıp sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiği düşünülmeyen eksik soruşturma ile yetinilip yerinde ve yeterli olmayan gerekçe ile yazılı şekilde karar verilmesi, Bozmayı gerekmiş, sanık ... savunmasının temyiz itirazları bu bakımdan yerinde görülmesi olduğundan, hükmün açıklanan nedenlerle tebliğnameye aykırı olarak BOZULMASINA, 23.11.2016 tarihinde oybirliği ile karar verildi”. Y. 6. CD. 23.11.2016 T., 2014/6589 E., 2016/ K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁵⁴ “davacının, sanık olarak yargılandığı Denizli 1. Asliye Ceza Mahkemesi dosyasında öncelikle usulüne uygun yapılan tebligata rağmen duruşmaya gelmediği bu nedenle hakkında zorla getirme emri düzenlendiği, ikinci duruşmada hakkında düzenlenen zorla getirme emrinin bila ikmal dönmesi nedeniyle hakkında yakalama emri düzenlendiği ve düzenlenen yakalama emrinin savunma ve delillerinin sorulması üzerine serbest bırakılması yönünde olduğu, bu nedenle davacı hakkında yapılan usuli işlemlerin yasalara uygun şekilde gerçekleştirildiği”. Y. 12. C.D., 07.02.2022 T., 2020/7704 E., 2022/767 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁵⁵ “Somut olayda görevsizlik kararının kaldırılmasından sonra sanık müdafii davetiye gönderilmediği, sanığa ise duruşma davetiyesinin son

Eğer sanık, hakkında çıkarılan zorla getirme kararına rağmen mahkemeye gitmezse, hâkim, mahkeme ya da C. savcısı gerekli görürse tekrar zorla getirme kararı çıkarabilir. Şüpheli veya sanık, C. savcısının veya hakimnin huzuruna ya da mahkemeye gelmekten bilinçli olarak kaçınıyorsa ve soruşturmanın veya davanın ilerleyişini engelliyorsa, hakim veya mahkeme C. savcısının istemiyle ya da doğrudan *yakalama emri* verebilir.

Belirtelim ki zorla getirme kararı GBT (Genel Bilgi Toplama)⁵⁶ üzerinde görülmez.

Zorla getirme kararı dava zamanaşımı süresini keser⁵⁷.

Tutuklu olan şüpheli ya da sanıklar hakkında zorla getirme kararı verilemez. Çağırın makamca bunların kaldığı tutukevinin ya da cezaevinin yönetimine yazı yazılarak kişinin belirtilen gün ve saatte hazır edilmesi istenir.

bildirdiği adresten farklı bir adrese tebliğ edildiği, duruşmaya gelmemesi üzerine bu kez son bildirdiği adresinden zorla getirilmesine karar verilmişse de, zorla getirme emrinin adresten ulaşılamaması sebebiyle yerine getirilemediğinin anlaşılması karşısında, savunma hakkını kısıtlayacak biçimde sanık ve müdafinin yokluğunda yargılamaya devam edilerek karar verilmesi” Y. 18. CD., 27.12.2018 T., 2016/12638 E., 2018/16838 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁵⁶ GBT kolluk kuvvetleri tarafından kamu düzeni ve güvenliğini sağlamak amacıyla bireylerin kişisel bilgileri ve hukuki durumlarıyla ilgili kayıtların işlenmesi, veri toplanması ve sorgulanması için kullanılan bir sistemdir. GBT’de genellikle kişi hakkında yakalama, tutuklama, yurtdışına çıkma yasağı düzenlenen kişiler araştırılır.

⁵⁷ “sanığın 24/06/2004 tarihinde savunmasının alındığı, 28/04/2008 günü hakkında mahkemece zorla getirme kararı çıkarıldığı, bu şekilde 765 Sayılı TCK’nun 104. maddesi gereği çıkarılan zorla getirme kararının dava zamanaşımını kesmesi nedeniyle sorgusundan itibaren 5 yıl geçmesiyle olayda zamanaşımı süresi gerçekleştiği kabul edilerek dosya kapsamı ile uygunluk arz etmeyen gerekçe ile sanık hakkında kamu davasının ortadan kaldırılmasına karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olduğu anlaşılmış ise de, suç tarihi olan 14.02.2004 tarihi ile inceleme tarihi arasında 765 sayılı TCK’nun 102/4 . maddesinde öngörülen zamanaşımı süresinin gerçekleştiği anlaşılmakla” Y. 3. CD., 15.11.2011 T., 2011/21478 E., 2011/16591 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

Hakim veya Cumhuriyet savcısı tarafından verilen zorla getirme kararı yerine getirilmezse bunun nedenleri köy veya mahalle muhtarı ile kolluk görevlisinin birlikte imzalayacakları bir tutanakla saptanır (CMK m.146/6).

XI. ZORLA GETİRME KARARINA KARŞI İTİRAZ

CMK’da zorla getirme kararına karşı bir kanun yolu belirtilmemiştir. Bu nedenle bu konuda kanun yolları hakkındaki genel kurallar uygulanacaktır⁵⁸. Buna göre eğer bir hakim kararı söz konusu ise buna itiraz edilebilecek ve itiraz kanun yolu hakkındaki hükümler uygulanacaktır. Mahkeme karar vermişse kanunda açıkça itiraz edilebileceği düzenlenmediği için buna itiraz edilemeyecektir⁵⁹. Zira CMK m. 267’ye göre, *“Hakim kararları ile kanunun gösterdiği hallerde mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidebilir”*. Cumhuriyet savcısınca alınan zorla getirme kararına itiraz da Kanunda düzenlenmemiştir. Ancak benzer bir kurum olan yakalama ve gözaltı işlemleri için öngörülen denetim zorla getirme karar ve uygulamasına karşı da yapılabilir⁶⁰. CMK’nın 91/5 maddesine göre *“Yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafii veya kanuni temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısmı, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hakimine başvurabilir. Sulh ceza hakimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhal ve nihayet yirmi dört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalama veya gözaltına alma veya gözaltı süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa başvuru reddedilir ya da yakalanan derhal soruşturma evrakı ile Cumhuriyet Savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir”*. Öyleyse

⁵⁸ Özbek/Doğan/Bacaksız, op. cit., s. 298.

⁵⁹ Gerçi CMK 272/2. maddede, *“Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir”*, denildiği için zorla getirme kararı da eğer hükme esas teşkil etmişse -eğer hükme esas teşkil etme kavramı geniş yorumlanırsa- mahkeme tarafından verilen zorla getirme kararına karşı istinafa gidilebilecektir.

⁶⁰ Her ne kadar koruma tedbirlerinde kıyas yapılamayacağına ilişkin görüş doktrinde genel olarak kabul edilmekte ise de kişi özgürlüğü ve güvenliği açısından ilgililerin lehine olan bu denetimin mümkün olduğunu düşünüyoruz.

C. savcısının aldığı zorla getirme kararına karşı bu maddede belirtilen kişiler tarafından sulh ceza hakimine başvurulabilecektir. Zorla getirme kararını uygulayan kolluk hakkında duruma göre görevi kötüye kullanma⁶¹, hürriyeti sınırlama, kasten yaralama gibi suçlardan dolayı suç duyurusunda bulunulabilir.

⁶¹ “Mahalli mahkemece verilen hüküm temyiz edilmekle dosya incelenerek, gereği düşünüldü:
Suç tarihinde Jandarma Karakol Komutanı vekili olan sanığın, Bergama Sulh Ceza Mahkemesinin düzenlediği zorla getirme kararını yerine getirmeyerek atılı ihmali davranışla görevi kötüye kullanma suçunu işlediğinin iddia edilmesi ve savunmasında geçici olarak görevlendirildiğini, günün nöbetçi astsubayı ve devriyesinin suça konu işlemi yerine getirmesi gerektiğini ve evrakın daha sonra kendisine sunulması üzerine düzenlediği tutanakla birlikte mahkemeye bildirdiğini savunması karşısında, sanığın hangi tarihler arasında görevlendirildiği, zorla getirme emrinin karakola ne zaman geldiği ve kimin teslim aldığı, sanığın bundan haberdar olup olmadığı, zorla getirme emrini infazla hangi personelin görevlendirildiğinin araştırılması, savunmasında belirttiği görevlilerin dinlenilmesi ve atılı suçun objektif cezalandırma şartlarından olan, “kişilerin mağduriyeti”, “kamunun zararı” ve “haksız menfaat” unsurlarından herhangi birisinin ne şekilde oluştuğunun belirlenebilmesi için ilgili dosyanın getirtilip incelenmesinden sonra sonucuna göre, hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması, Kanuna aykırı, O yer C. Savcısının temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmüş olduğundan hükmün 5320 sayılı Kanunun 8/1. maddesi de gözetilerek CMUK’nın 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA, 23/06/2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi”. Y. 5. CD., 23.06.2016 T., 2014/6777 E., 2016/6700 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> “Karakol bekçisi olarak görev yapan sanığın, hakkında zorla getirme kararı bulunan şahsın adresine gitmeden yokluk belgesi düzenleyerek mahkemeye vermek suretiyle görevini kötüye kullanması eylemine ilişkin, mahkeme tarafından kovuşturma evresinde ilgili muhtarlığa sorulması üzerine verilen 16.11.2006 tarihli cevabi yazıda şahsın halen aynı adreste ikamet ettiğinin bildirilmesi karşısında, ... ilçesi ... Mahallesi ... ve hakkında zorla getirme kararı verilen Mahmut Özerdoğan’ın tanık olarak dinlenip sonucuna göre, sanığın hukuksal durumunun belirlenmesi gerektiği gözetilmeden eksik kovuşturma ve yetersiz gerekçeyle yazılı biçimde beraat kararı verilmesi,” Y. 4. CD., 14.11.2011 T., 2009/17278 E., 2011/21064 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

XII. SONUÇ

Ceza muhakemesinin 146. maddesinde yer alan zorla getirme kurumu uygulamada çok yoğun kullanılan bir tedbirdir. Zorla getirme ifade almak veya sorguya çekmek amacıyla ilgili kişilerin getirtilmesidir. Kanun da zorla getirme başlıklı 146. maddeyi CMK'nın “ifade veya sorgu için çağrı” başlıklı bölümü altında düzenlemiştir. Dolayısıyla başka işlemler yapılmak isteniyorsa o işlemler için gerekli prosedür uygulanmalıdır.

Zorla getirme Kanunda düzenlendiği yer itibarıyla koruma tedbirleri içinde yer almasa da özellikleri itibarıyla koruma tedbirlerine benzeyen bir kurum olduğu için koruma tedbiri olarak kabul edilmelidir. Bu itibarla zorla getirme bakımından şart olan kanuni düzenleme, suç şüphesinin bulunması, orantılılık, gecikemezlik, görünüşte haklılık ilkelerinin zorla getirme bakımından da gözetilmesi gerekir.

Zorla getirme, isminde zorlamayı çağrıştırırsa da mutlaka zor kullanmayı gerektirmez. Bu terime anlamını veren potansiyel zorlamanın varlığıdır. Zorla getirme günlük veya günsüz olabilir. Günlü zorla getirmede getirilmesi istenen kişinin getirten makamın önünde belirli bir gün ve saatte hazır bulundurulması istenir. Günsüz zorla getirmede ise getirilecek olan kişinin ne zaman çağırılan makam önünde hazır bulundurulacağı belirlenmemiştir. Bu durumda kişi hakkında zorla getirme kararının uygulanması yol süresi hariç 24 saat sürecektir. Bu süre kişi hakkında zorla getirme kararının gerekirse zor kullanarak uygulamaya başlamasından itibaren başlar ve kişinin ifadesi alınınca veya sorgusu yapılmıca biter.

Eğer ilgili kişi önce çağrılmadan da zorla getirilebiliyorsa bu durumda zorla getirme ilk işlem olarak uygulanıyor demektir. Buna göre, “*hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunan şüpheli ve sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir*”. Ters durumda ise yani kişi önce davetiye ile çağrılıyor buna rağmen kişi gelmediğinde zorla getiriliyorsa zorla getirmenin ikinci işlem olması söz konusudur. CMK'da zorla getirmenin bu iki şekli de düzenlenmiştir.

Zorla getirme kararını hakim, mahkeme veya cumhuriyet savcısı alabilir (146/4). Kolluğun zorla getirme kararı alma yetkisi yoktur. Hakimi soruşturma evresinde görev yapan sulh ceza hakimi olarak anlamak gerekir. Mahkeme ise kovuşturma evresindeki yetkili makamdır.

Hakkında zorla getirme kararı alınabilecek kişiler şüpheli, sanık, tanık, bilirkişi, mağdur ve şikayetçidir. Kural olarak bu kişiler önce çağrı kağıdı (veya davetiye) ile çağrılır. Çağrı kağıdına mazeretsiz olarak gelmezlerse zorla getirilecekleri yazılmalıdır. Her ne kadar CMK'nın 146. maddesinde bu ibareye yer verilmemişse de gelmemelerinin mazereti olan kişilerin zorla getirilmesi ceza muhakemesinin orantılılık ilkesiyle bağdaşmaz. Ancak bu kişiler tutuklu işlerde çağrı kağıdına gerek olmadan zorla getirilebilirler.

Şüpheli ve sanık hakkında zorla getirme kararı alınabilmesi için hangi şüphe derecesinin bulunması gerektiği yakalamada olduğu gibi CMK'da belirtilmemiştir. Ancak bütün koruma tedbirlerinde en azından başlangıç şüphanın aranması gerektiğine göre zorla getirmede de başlangıç şüphanın aranmalıdır. Başlangıç şüphanın bulunabilmesi için “suç işlendiği izlenimini veren somut olgulara dayanan halin kriminalistik biliminin ortaya koyduğu tecrübe kurallarına göre kovuşturulabilir nitelikte olan bir suç fiilinin mevcut bulunduğu ihtimalini ortaya koymak gerekir.

CMK'nın, 176. maddesinde 145 ve 146. maddeden farklı olarak çağrı kağıdına tutuklu olmayan sanığın ancak mazereti olmaksızın gelmediğinde zorla getirileceği düzenlenmiştir. 176. maddede 145 ve 146. maddelerde yer verilmeyen “mazereti olmaksızın” ibaresine yer verilmesi doğru olmalıdır. Kanun kişiden yerine getiremeyeceği bir şeyi istememelidir. Eğer geçerli bir mazereti varsa gelmek zorunda değildir. Yeter ki mazereti kabul edilebilecek nitelikte olsun. Bu itibarla 145 ve 146. maddelerde yer almasa da bunlar bakımından da tutuksuz işlerde sanığın ancak mazeretsiz olarak gelmemesi durumunda zorla getirme kararı verilebilmelidir. Aksi durum Kanun'un aynı durum için birden farklı düzenleme yapmış olması ihtimalini doğurur ki bunu kabul etmek mümkün değildir. Bu nedenle Kanun'un 145 ve 146. maddeleri sanık mazeretsiz olarak gelmezse şeklinde yorumlanmalıdır. Belirtelim ki kovuşturma evresinde sanık için geçerli bu husus soruşturma evresi için de geçerli olmalı ve şüpheli ancak mazeretsiz olarak gelmezse hakkında Cumhuriyet Savcısı ya da sulh ceza hakimince zorla getirme kararı verilebilmelidir. Aynı durum hakkında zorla getirme kararı verilebilecek diğer kişiler açısından da geçerlidir.

Şüpheli ve sanık hakkında verilen zorla getirme kararında şüphelinin açıkça kim olduğu, gerektiğinde eşkali, işlediği iddia edilen suç ve zorla getirilmesinin nedenleri yer almalıdır (CMK m. 146/2). Bu maddenin tanık, bilirkişi ve mağdur veya şikayetçi bakımından aynen

uygulanması mümkün değildir. Zorla getirme kararına şüpheli ve sanık gibi eşkallerinin de yazılması aşırı bir uygulama olur ve yapılmaması gerekir.

Fiili hizmette bulunan yani muvazzaf olan askerler hakkındaki zorla getirme kararı askeri makamlar aracılığıyla infaz olunur (CMK m. 44/2). Bu madde her ne kadar tanıklarla ilgili olarak düzenlenmişse de hakkında zorla getirme kararı verilebilecek diğer kişiler yani şüpheli, sanık ve mağdur ya da şikayetçi bakımından da uygulanabilir.

Zorla getirme kararı ile çağrılan (kanun her ne kadar burada çağırma ifadesini kullanmışsa da bunu getirilmesi istenen şeklinde anlamak daha doğrudur) şüpheli, sanık, tanık, mağdur ve şikayetçi derhal, olanak bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmi dört saat içinde çağıran hakim (sulh ceza hakimi) veya Cumhuriyet savcısının veya mahkemenin önüne götürülür ve sorgusu yapılır ya da ifadesi alınır (CMK m. 146/4). Burada geçen derhal kelimesini mümkün olan en kısa zamanda olarak anlamak gerekir. Bir diğer ifadeyle işlemin yapılmasını ve 24 saate kadar geciktirilmesini gerektiren engeller yoksa kişiyi hemen çağıran makam önüne götürmek gerekir. Keyfi bir geciktirme görevi ihmal suçuna vücut verebileceği gibi duruma göre hürriyeti kısıtlama suçunu da oluşturabilir.

Kararı uygulayacak olan kolluk zorla getirme müzekkeresini alarak kendilerine verilen araç vs. imkanlarla ilgilinin adresine yolun durumuna göre yolda karşılanması gereken zorunlu ihtiyaçlar hariç gecikme göstermeden gitmelidir. Zorla getirme kararını yerine getiren kolluğun görevi kişileri çağıran makamın önüne götürmekle sona ermez. Yetkili makam tarafından ifadesinin alınması ya da sorguya çekilmesinin sonuna kadar kolluğun ilgili kişinin makamın önünde hazır bulunmasını sağlaması zorunludur.

Zorla getirme, isminde zorlamayı çağırırsa da mutlaka zor kullanmayı gerektirmez. Bu terime anlamını veren potansiyel zorlamanın varlığıdır. Zorla getirme kararının özünde her ne kadar kişi hakkında zor kullanılması anlamı olsa da gerekmedikçe bu yola başvurulmamalıdır. Yani zorla getirilme kararı kendisine tebliğ edilen kişi gelmeyi açıkça kabul etmişse kişi üzerinde bir zor kullanmaya gerek yoktur. Ayrıca zor kullanma kararı kişinin özel hayatına müdahale edilmesini de gerektirmez. Öyleyse karar kişinin özel hayatına saygılı bir biçimde uygulanmalıdır. Zor kullanma ancak kişi açıkça gelmeyeceğini beyan etmişse veya bu yönde bazı hareketlerde bulunmuşsa örneğin kaçmaya çalışırsa mümkün olmalıdır.

CMK'da zorla getirme kararına karşı bir kanun yolu belirtilmemiştir. Bu nedenle bu konuda kanun yolları hakkındaki genel kurallar uygulanacaktır. Buna göre eğer bir hakim kararı söz konusu ise buna itiraz edilebilecek ve itiraz kanun yolu hakkındaki hükümler uygulanacaktır. Mahkeme karar vermişse kanunda açıkça itiraz edilebileceği düzenlenmediği için buna itiraz edilemeyecektir. Cumhuriyet savcısınca alınan zorla getirme kararına itiraz da Kanunda düzenlenmemiştir. Ancak benzer bir kurum olan yakalama ve gözaltı işlemleri için öngörülen denetim zorla getirme karar ve uygulamasına karşı da yapılabilir. Öyleyse C. savcısının aldığı zorla getirme kararına karşı bu maddede belirtilen kişiler tarafından sulh ceza hakimine başvurulabilecektir.

KAYNAKÇA

- Centel, Nur/Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Beta Yayınevi, 13. Baskı, 2016.
- Karakehya, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Eskişehir, Nisan Yayınevi, 4. Baskı, 2022.
- Kunter, Nurullah / Yenisey, Feridun / Nuhoğlu, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, İstanbul, Beta Yayıncılık, Onbeşinci Baskı, 2006.
- Özer Özbek, Veli/ Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 16. Baskı, 2023.
- Öztürk, Bahri / Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Gezer, Özge Sırma / Alan, Esra / Saygılar, Yasemin F. / Özaydın, Özdem / Tütüncü, Efser Erden / Villemin, Derya Altınok / Tok, Mehmet Can, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 16. Baskı, 2022.
- Şahin, Cumhur / Göktürk, Neslihan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 14. Baskı, 2023.
- Ünver, Yener / Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, 19. Baskı Seçkin Yayınevi, 2022.
- Yenisey, Feridun /Nuhoğlu, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayınevi 10. Baskı, 2022.